

Zestawienie tematów badawczychWojewództwo elbląskie

- ✓ 1. Wiesław Karger: Zarys rozwoju turystyki w woj. elbląskim w latach 1949-1988 - str. 108 + bibliografia, 13 str., + 21 tabel.

Województwo gdańskie:

- ✓ 1. Roman Bar: Zarys rozwoju turystyki w województwie gdańskim /synteza/ stron 53 + bibliografia + 17 tabel.
- ✓ 2. Jan Jastrzębski: Materiały archiwalne w sprawach turystyki z zasobów archiwów państwowych woj. gdańskiego /okres PRL/ str. 45.
- ✓ 3. Edwin Kozłowski: Bibliografia turystyczno-krajoznawcza woj. gdańskiego - 3500 haseł /ok. 10 arkuszy autorskich/ indeks czasopism i skrótów.
- ✓ 4. Zbigniew Łodygoski: Wybrane aspekty gospodarki turystycznej w woj. gdańskim w latach 1970-1987, str. 60 + 20 tabel.
- ✓ 5. Zbigniew Łodygoski: Charakterystyka systemu zarządzania i koordynacji w turystyce na szczeblu wojewódzkim na przykładzie gdańskim w latach 1976-1987 - str. 9.
6. Irena Solska: Zarys rozwoju turystyki szkolnej i wypoczynku dzieci w latach 1957-1987 w woj. gdańskim, str. 30 + 6 tabel.
- ✓ 7. ~~Witold Wiśniewski: Zarys rozwoju i działalności PP "Orbis" Polskiego Biura Podróży w latach 1945-1986 w woj. gdańskim - str. 12.~~

jest

Województwo koszalińskie:

- ✓ 1. Bernard Konarski: Zarys dziejów Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego na Ziemi Koszalińskiej w latach 1945-1960 - str. 13.
- ✓ 2. Bernard Konarski: Turystyka ludności polskiej na wsi Pomorza Środkowego w okresie międzywojennym - str. 11.
- ✓ 3. Bernard Konarski: Bibliografia tematu: Historia i organizacja turystyki i krajoznawstwa w woj. koszalińskim w latach 1945-1987 - str. 17.

- ✓ 4. Stanisław Mazur: Zarys rozwoju turystyki w woj.koszalińskim - str. 102.

Województwo słupskie:

- ✓ 1. Teresa Machura, Halina Oczachowska, Teresa Krempa: Zarys rozwoju turystyki w woj.słupskim w latach 1976-1986 - str.89 + tabele.

Województwo szczecińskie:

- ✓ 1. Bożena Juskiewicz: Działalność turystyczna Wojewódzkiego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Szczecinie w latach 1946-1988 str. 6 + wykaz 14 str.
- ✓ 2. Jerzy Kosacki: Działalność turystyczno-krajoznawcza Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w woj.szczecińskim w latach 1945-1986 - str.26.
- ✓ 3. Maria Syrek: Doświadczenia z pracy krajoznawczo-turystycznej wśród młodzieży szkolnej woj.szczecińskiego w latach 1945-1988 - str. 7 + 2 tabele.

Temat zbiorczy:

- ✓ 1. Andrzej Doliński: Działalność OST "Gromada" w województwach nadmorskich w latach 1958-1987 - str.21 + 2 tabele.

A-1107

CPBP 08.06-VII-1.9

ZARYS ROZWOJU TURYSTYKI
W WOJEWÓDZTWIE KOSZALIŃSKIM

Stanisław Mazur

Koszalin

sierpień

1988r.

S P I S T R E Ś C I

Rozdział I	- Wstęp	str.1
Rozdział II	- Charakterystyka ogólna walorów turystycznych i zarys rozwoju społeczno - gospodarczego województwa koszalińskiego	
1.	Środowisko geograficzne	str. 5
2.	Walory turystyczne województwa	str. 14
3.	Zarys społeczno - gospodarczego rozwoju województwa koszalińskiego po II Wojnie Światowej	str.31
Rozdział III	- Ruch turystyczny, jego struktura i ośrodki koncentracji w województwie	
1.	Rozwój turystyki w województwie koszalińskim	str.44
2.	Obsługa ruchu turystycznego w województwie koszalińskim	str.59
3.	Dostępność komunikacyjna województwa	str.69
4.	Baza materialna turystyki w województwie	str.73
Rozdział IV	- Wpływ turystyki na rozwój społeczno - gospodarczy województwa	
1.	Rola turystyki i jej powiązania w strukturze gospodarczej województwa	str. 87
2.	Wpływ turystyki na gospodarkę przestrzenną	str. 93
	Przypisy	str.100

R o z d z i a ł I

Obecny stan zurbanizowania kraju oraz współczesna organizacja produkcji i życia społecznego powodują intensywne wydatkowanie przez ludzi energii i sił psychicznych. Zwłaszcza w wielkich ośrodkach miejskich i na terenach o dużej koncentracji przemysłu mieszkańcy narażeni są na działanie hałasu, zapylenia, zanieczyszczeń toksycznych oraz innych ujemnych zjawisk cywilizacji, powodujących zmęczenie fizyczne i znużenie umysłowe.

Czynnikiem sprzyjającym regeneracji sił witalnych człowieka jest wypoczynek odpowiednio długi i we właściwie dobranych warunkach. Ogólny wzrost zamożności społeczeństwa sprawia, że w Polsce - podobnie jak to się dzieje na całym świecie - rośnie zainteresowanie turystyką.

Zauważa się przy tym dość powszechne dążenie do wyjazdu podczas urlopu w lecie nad morze lub jeziora, a zimą w góry.

W tym kontekście województwo koszalińskie dysponujące dużymi połaczeniami lasów oraz licznymi jeziorami i graniczące na odcinku 85 km z morzem, jest niewątpliwie atrakcyjne pod względem turystycznym.

Zainteresowanie walorami turystycznymi województwa koszalińskiego datuje się od XVIII wieku ale wówczas miało to bardzo ograniczony zasięg i zakres ponieważ dotyczyło wyłącznie możliwości leczniczych w Połczynie Zdroju. Dopiero od drugiej połowy XIX wieku widoczny jest wzrost zainteresowania wypoczynkiem nadmorskim. Liczba osób korzystających z letniego wypoczynku na obszarach obecnego województwa

koszalińskiego stopniowo wzrastała, nie osiągając wszakże do 1960 roku zbyt dużych rozmiarów. Prawdziwa "eksplozja" turystyczna nastąpiła w ostatnich dwudziestu pięciu latach. Spowodowało to pojawienie się nowych elementów w strukturze gospodarczej i krajobrazie regionu o charakterze stałym, rzutującym między innymi na kierunki ekspansji turystycznej z innych części kraju, a w pewnej mierze również z zagranicy.

Podstawowym celem opracowania było zebranie informacji o etapach rozwojowych i stanie gospodarki turystycznej w województwie koszalińskim, oraz scharakteryzowanie zależności zachodzących pomiędzy rozwojem turystyki i pozostałymi rodzajami działalności gospodarczej w regionie.

Opracowanie składa się z czterech rozdziałów. Przyjmując jako przedmiot badania całokształt zagadnień związanych z rozwojem różnych form turystyki i wypoczynku w województwie koszalińskim, starano się jednocześnie przedstawić ogólny zarys rozwoju gospodarczego tego obszaru.

Rozdział pierwszy stanowi wprowadzenie do tematu, pokazuje cele i zakres opracowania, literaturę oraz materiały źródłowe z których korzystano.

Rozdział drugi zawiera ogólną charakterystykę środowiska przyrodniczego i walorów turystycznych województwa. Scharakteryzowano jego obecny kształt gospodarczy oraz te elementy z przeszłości historycznej, które determinują jego rozwój, bądź wywierają istotny wpływ na współczesny sposób gospodarowania.

W rozdziale trzecim przedstawiono w ujęciu historycznym narastanie ruchu turystycznego oraz zespół środków materialnych i organizacyjnych jakimi dysponuje turystyka w województwie.

Pokazano także wielkość i strukturę ruchu turystycznego oraz ośrodki jego koncentracji.

W rozdziale czwartym starano się ukazać miejsce i znaczenie turystyki w strukturze gospodarczej i przestrzennej województwa, wzajemne oddziaływanie jej poszczególnych składników na turystykę i odwrotnie, wpływ turystyki na pozostałe części składowe struktury gospodarczej regionu.

Podstawowym źródłem informacji były publikacje Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Koszalinie, materiały analityczne i sprawozdawcze komórek organizacyjnych Urzędu Wojewódzkiego w Koszalinie, prace monograficzne traktujące o rozwoju województwa koszalińskiego / w tym niemieckojęzyczne z okresu międzywojennego / oraz artykuły publikowane w fachowych periodykach.

Materiały te starano się wykorzystać na tyle, na ile wynikało to z realizacji założonych celów badawczych oraz z oceny wiarygodności danych. Należy przy tym z naciskiem zauważyć występowanie w praktyce znacznych różnic pojemności treściowej w stosowanych pojęciach dotyczących turystyki.

Fakt ten w powiązaniu z trudnościami jakie występują w rozgraniczaniu działalności dotyczącej obsługi ruchu turystycznego od działalności nie związanej z turystyką, brakiem wyodrębnionej w ujęciu terenowym ewidencji i statystyki wielu istotnych zaszłości z tego zakresu - nakazywał zachowanie dużej ostrożności przy korzystaniu nawet z oficjalnych materiałów źródłowych. Wymagało to ich gruntownej weryfikacji i sprawdzenia, nierzadko uzupełnień, a nawet doszacowywania brakujących danych.

Przedstawione tu mankamenty i zastrzeżenia do stanu materiałów źródłowych stanowią przede wszystkim usprawiedliwienie

przyczyn, które spowodowały pominięcie innych zagadnień mogących zainteresować czytelnika, przy rozpatrywaniu tematów określonych jako cele badawcze. Wydaje się jednak, że mimo tak okrojonej formy, przedstawiony "Zarys rozwoju turystyki w województwie koszalińskim" nie rozmija się z obiektywną rzeczywistością.

R o z d z i a ł I I

Charakterystyka ogólna walorów turystycznych i zarys rozwoju społeczno - gospodarczego województwa koszalińskiego

1. Środowisko geograficzne

Województwo koszalińskie obejmuje obszar 8.470 km² ^{1/}. Stanowi to 2,7 % powierzchni kraju. W aktualnym układzie administracyjnym państwa, pod względem obszaru, województwo zajmuje 11 miejsce. Położone w północno - zachodniej części Polski na Pomorzu Zachodnim pomiędzy 15° 23' i 16° 29' długości geograficznej wschodniej oraz 53° 12' i 54° 31' szerokości geograficznej północnej, województwo graniczy:

- od północy z Morzem Bałtyckim - na odcinku długości 85 km
- od wschodu z województwami:
 - śląskim - na odcinku długości 178 km
 - piłskim - na odcinku długości 120 km
 - gorzowskim - na odcinku długości 54 km
- od południa z województwami:
 - szczecińskim - na odcinku długości 148 km.
- od zachodu z województwem

Rzeźba terenu województwa koszalińskiego ukształtowana została w epoce lodowcowej, a ściślej rzecz biorąc jest z najmłodszym zlodowaceniem bałtyckim, tzw. stadią pomorską i jego schyłkiem. Linia postoju, topnienie oraz zmiany położenia czoła lądolodu stworzyły charakterystyczne rysy morfologiczne tego obszaru. Widoczna jest przy tym wyraźna pasowość w ukształtowaniu terenu o kierunku zbliżonym do przebiegu linii brzegowej Bałtyku.

Idąc od północy ku południowi można wyróżnić następujące strefy geomorfologiczne:

WOJ. KOSZALIŃSKIE

LEGENDA:

SIEDZIBA URZĘDU

□ — MIEJSKIEGO

△ — MIASTA-GMINY

▲ — GMINY

Barwice — miasta

Podział administracyjny województwa.
Stan w dniu 1.I.1985 r. w/g opracowania
Urzędu Wojewódzkiego w Koszalinie.

1. S t r e f ę w y b r z e ż a - ciągnącą się brzegiem morza.
Pod względem morfogenetycznym jest ona związana przede wszystkim z akumulacyjną lub abrazyjną pracą morza. Jako charakterystyczne formy występują tu: plaże, wały wydm nadmorskich, urwiska nadbrzeżne tzw. "klify" /np. Ustronie Morskie, Sarbinowo/ oraz mierzeje, wąskie pasy lądu oddzielające przybrzeżne jeziora od morza. Do strefy wybrzeża zaliczane są także przybrzeżne jeziora powstałe w wyniku zatarasowania pasem plażowo-wydmowym odpływu wód w dawnych rynnach i dolinach. Tak powstały jeziora: Resko Przymorskie, Jamno, Bukowo i Kopań. Są one bardzo płytkie. Największe ich głębie nie przekraczają 4 metrów i podlegają intensywnej akumulacji organogenicznej, przejawiającej się w osadzaniu się namulów oraz powstawaniu torfów w pierwotnych zatokach morskich;
2. S t r e f ę w y s o c z y z n m o r e n o w y c h - zajmującą północne i środkowe obszary województwa. Strefa ta, zwłaszcza jej część północna, charakteryzuje się płaskimi, podmokłymi dolinami i rolniczo wykorzystywanymi wzniesieniami. Jeziora w tej strefie występują bardzo rzadko, a konfiguracja terenu jest niewielka. Większe zróżnicowanie rzeźby terenu występuje jedynie w bezpośrednim sąsiedztwie na północny wschód od Koszalina oraz na obszarze Pradoliny Pomorskiej wcinającej się w poziom wysoczyzny. Jej zbocza i krawędzie porozcinane rynnami oraz dolinkami erozyjnymi wykorzystywane są przeważnie przez rzeczki i strumienie;
3. S t r e f ę m o r e n c z o ł o w y c h - pasem o szerokości 10 - 30 kilometrów ciągnącą się południowym skrajem województwa. Powszechnie obszar ten nazywany jest Pojezierzem. Występuje tu szereg odrębnych pasm pagórków i wzgórz morenowych,

wśród których znajdują się liczne jeziora rynnowe. Wysokości bezwzględne nad poziom morza osiągają: 230 m na północny wschód od Białego Boru /Szybskie Góry/, 221 m w pobliżu Żydowa /Gołogóra/, 206 m na południowy zachód od Bobolic /okolice Chmielna/, 203 m na północ od Szczecinka /Polska Góra/, 214 m w pobliżu wsi Kiełpino /Łącka Góra/, 216 m między Czaplinkiem i Fokczynem Zdrój oraz 167 m na wschód od jeziora Lubie. Znaczące są przy tym wysokości względne, które sięgają, a niekiedy nawet przekraczają 80 metrów. Poszczególne pagórki zbudowane są przeważnie z glin morenowych lub piasków i żwirów o zaburzonej strukturze. Często występują tu głazy narzutowe. Na skutek nierównomiernej akumulacji lodowcowej, bądź wytapianie się martwych lodów powstały wgłębienia terenowe, które wypełniają niewielkich rozmiarów jeziora;

4. S t r e f ę s a n d r ó w, która stanowi południowy skłon garbu pojeziernego przebiegającego /przyjmując z pewnym uproszczeniem/ wzdłuż linii prostej łączącej Drawsko Pomorskie, Czaplinek, Szczecinek, Biały Bór, Miastko/. Ogólnie dominuje tu rzeźba niskofalista i niskopagórkowata. Występują jednocześnie liczne zagłębienia, bezodpływowe jeziora rynnowe oddzielone od siebie piaszczystymi polami tzw. "sandrami".

Gleby województwa koszalińskiego należą do słabszych w kraju. W południowej części, w strefie sandrów i garbu Pojezierza przeważają bielice właściwe, powstałe głównie z luźnych i słabogliniastych piasków. Ze względu na niską zawartość próchnicy i słabą przydatność rolniczą zwarte obszary tych gleb na ogół pozostały pod borami. Na północ od moren czołowych w kierunku morza dominują gleby brunatne, wyługowane,

bądź kwaśne przemieszane z glehami pseudobielicowymi. Pod względem przydatności rolniczej gleby te zaliczane są do kompleksów żytnych oraz częściowo do kompleksu pszennego. W dolinach rzecznych, na terenach podmokłych, występują gleby mułowo - torfowe i murszowate oraz rzadziej mady. Ze względu na wysoki poziom wód gruntowych na tych obszarach, niemal wyłącznie pozostawiono je, jako siedliska użytków zielonych.

Według klasyfikacji dokonanej w Instytucie Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa, uwzględniającej takie czynniki jak: jakość i przydatność rolniczą gleb, agroklimat, rzeźba terenu i warunki wodne - po uszeregowaniu według wielkości ogólnego wskaźnika jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej w kolejności od najbardziej korzystnego do najmniej korzystnego - województwo koszalińskie zajmuje czterdzieste miejsce na czterdzieści dziewięć województw^{2/}.

Zasoby surowców mineralnych na Środkowym Wybrzeżu są stosunkowo skromne. Pod tym względem koszalińskie należy do najuboższych w kraju. W wyniku prowadzonych badań geologicznych stwierdzono wprawdzie w okolicach Kołobrzegu i Białogardu występowanie rud darniowych, a w dalszych kilku miejscach soli kamiennej i węgla brunatnego, jednakże ze względu na dużą głębokość zalegania, niską jakość i małą ilość - możliwości eksploataowania tych surowców nie brane są w ogóle pod uwagę. Kopalinami użytecznymi wchodzącymi w zakres zainteresowań gospodarki pozostają wyłącznie: gliny, piaski, żwiry, torfy, kreda jeziorna /nadająca się do nawożenia zakwaszonych gleb/ oraz borowina lecznicza i wody mineralne.

Pewne nadzieje wiąże się również z odkrytymi w okolicach Karlina i Białogardu złożami ropy naftowej i gazu. Jakkolwiek nie są one zbyt imponujące to jednak trwa ich eksploatacja i prowadzone są dalsze poszukiwania.

Liczącym się bogactwem województwa są lasy. Zajmują one łącznie 312,2 tys.ha, to jest 36,9 % ogólnej powierzchni województwa. Na czterdzieści dziewięć województw w kraju wyższą lesistość posiada jedynie siedem województw^{3/}.

W północnej części województwa, gdzie gleby są stosunkowo dobre - lasów jest niewiele. Jak wynika z materiałów Urzędu Wojewódzkiego w Koszalinie udział procentowy terenów leśnych w ogólnej powierzchni takich gmin, jak Mielno, Bądzino, Kołobrzeg, Siemysł i Karlino - nie przekracza 15%. Zachowane tutaj, głównie w pasie wybrzeża, połacie lasów sosnowych i liściastych /buki, olchy/, spełniają przede wszystkim funkcję ochronną wydm i gleb przed ujemnymi skutkami działania morza i silnych wiatrów.

Na pozostałym obszarze, zwłaszcza w strefie wzgórz morenowych, występują duże kompleksy leśne. Wyraźnie przeważają lasy iglaste, ale znaczący jest również udział zwartych lasów liściastych, bo sięgający 25% całej powierzchni leśnej. Do najczęściej spotykanych drzew należą: sosny, świerki, buki, dęby i brzozy, a ponadto - jawory, klony, lipy i wiązy. Na terenach najbardziej na południe wysuniętych, na słabo urodzajnych glebach bielcowych - występują lasy sosnowe z domieszką bu-

Stosunkowo duże i zwarte kompleksy leśne oraz liczne jeziora sprzyjają rozwojowi zwierzyny łownej i ptactwa, zwłaszcza wodnego.

Do najczęściej spotykanych zwierząt należą: sarny, dziki, jelenie, daniela, zające, lisy, kuny, borsuki i wydry. Spotyka się ponad 200 gatunków ptaków, w tym takie, jak: czapla siwa, czarny bocian, orzeł morski zwany bielikiem, kormorany, łabędzie, mewy i rybitwy, a także dzikie kaczki, kuropatwy, bażanty

i głuszcze.

W celu ochrony i zachowania niektórych gatunków flory oraz fauny utworzono w województwie 20 rezerwatów przyrody, a mianowicie:

1. "Jezioro Piekiełko" - rezerwat wodno-florystyczny o powierzchni 9,95 ha z chronioną roślinnością reliktową /gmina Bobolice/.
2. "Jezioro Szare" - rezerwat wodno-florystyczny o powierzchni 8,3 ha z chronioną roślinnością reliktową /gmina Bobolice/.
3. "Parnowo" - obszar lęgowy rzadkich gatunków ptaków wodnych i błotnych o powierzchni 66 ha /gmina Biesiekierz/.
4. "Jezioro Lubiatowskie" - rezerwat faunistyczny, ostoję ptactwa wodnego i błotnego o powierzchni 370 ha /gmina Manowo/.
5. "Jezioro Kiełpino" - rezerwat o charakterze wodno - florystycznym - jezioro lobeliowe z roślinnością reliktową o powierzchni 49,38 ha /gmina Szczecinek/.
6. "Wieleń" - rezerwat leśno-krajobrazowy o powierzchni 1,89ha z chronionym lasem bukowym i bogatą szatą mszaków /gmina Polanów/.
7. "Rezerwat na rzece Grabowej" - 500 m na południe od Polanowa - tarlisko pstrąga, lipienia i innych ryb o powierzchni 1,50 ha.
8. "Bieliça" - rezerwat glebowy o powierzchni 1,3 ha w granicach miasta Koszalina.
9. "Brunatna gleba" - rezerwat glebowy o powierzchni 1,1ha, las na podłożu gleby brunatnej /gmina Czaplinek/.

10. "Morzysław Mały" - rezerwat torfowiskowy z roślinnością reliktową o powierzchni 7,57 ha /gmina Złocieniec/.
11. "Jezioro Czarnówek" - rezerwat wodno - florystyczny z roślinnością reliktową o powierzchni 11,88 ha /gmina Złocieniec/.
12. "Sośnica" - rezerwat leśny o powierzchni 11,91 ha, starodrzew dębu i buku z licznymi drzewami pomnikowymi /gmina Wierzchowo/.
13. "Jezioro Głębokie" - rezerwat wodno- florystyczny o powierzchni 8,87 ha /Biały Bór/.
14. "Jezioro Iłowatka" - rezerwat wodno - florystyczny o powierzchni 14,73 /Biały Bór/.
15. "Dęby Wilczkowskie" - rezerwat leśny /starodrzew dębowy ze stanowiskami żłoci pochwolistej/ o powierzchni 1,63 ha w gminie Szczecinek/.
16. "Jodły Karnieszewickie" - rezerwat leśny /las mieszany z okazałymi egzemplarzami jodły/, o powierzchni 31,14 ha w gminie Sianów.
17. "Cisy Tychowskie" - rezerwat leśny /drzewostan mieszany z udziałem formy krzewiastej i drzewiastej/, o powierzchni 10,51 ha w gminie Tychowo.
18. "Buczyna" - rezerwat leśny /las mieszany z okazami buka/, o powierzchni 9,78 ha w Chociwlu /gmina Bobolice/.
19. "Wierzchomińskie Bagna" - rezerwat leśny /zarastające jezioro z tworzącym się torfowiskiem i stanowiskami wiciokrzewu pomorskiego.
- 20 "Dolina Pięciu Stawów" - rezerwat krajozawczy /jeziora otoczone bączyną pomorską/, o powierzchni 228,78 ha w gminie Połczyn Zdrój.

Niezależnie od rezerwatów wydzielono tak zwany "Drawski Park Krajobrazowy" o łącznej powierzchni 63.642 ha /wraz z otuliną/ oraz siedem obszarów chronionego krajobrazu ^{4/}.

Zestawienie

Tablica 1.

powierzchni obszarów chronionego krajobrazu w województwie koszalińskim

Lp.	Nazwa obszaru	Powierz- chnia ogólna ha	w tym: /w ha/		
			las państw. gospod. leśnych	las niepań- stwowe i inne	wody
1.	Pojezierze Drawskie /obszar wyznaczony przez linie łączące: Szczecinek, Barwice-Drawsko Pom., Czaplinek, Śniadowo-Szcze- cinek	58.081	11.425		6.193
2.	Koszaliński Pas Nadmor- ski /cały pas wybrzeża Bałtyku o szerokości do 10 km w granicach województwa/	48.330	7.333	756	4.388
3.	Okolice Polanowa	1.857	1.271	-	14
4.	Dolina Radwi /Mostowo- Zegrze/	3.560	2.880	-	315
5.	Okolice Żydowo- Biały Bór	12.350	3.510	15	1.012
6.	Jeziora Szczecineckie /położone w trójkącie: Szczecinek, Bobolice, Drzonowo/	18.000	5.861	-	3.697
7.	Okolice Kalisza Pom.	1.580	1.190	-	72

Źródło: Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie
Nr 9, poz.49 WRN w Koszalinie 1975r.

2. Walory turystyczne województwa

Przez walory turystyczne na ogół rozumie się specyficzne cechy środowiska geograficznego lub przejawy działalności człowieka, które stwarzają zachętę do podjęcia podróży z myślą o zregenerowaniu sił fizycznych i psychicznych, rozszerzeniu choćby w małym stopniu znajomości świata, bądź dla uprawiania takich zamiłowań, jak: wędkarstwo, myślistwo, żeglarstwo itp. W zależności od rodzaju zaspokajanych potrzeb społecznych można wyróżnić trzy główne rodzaje walorów turystycznych: wypoczynkowe, krajoznawcze i specjalistyczne.

Motywy jakimi kierują się turyści przy wyborze trasy i docelowego miejsca wyjazdu są bardzo zróżnicowane. Wynika to nie tylko ze znacznego zindywidualizowania potrzeb i form spędzania wolnego czasu, ale także z odmienności upodobań środowiska geograficznego, aktualnej mody, a także możliwości czasowych i finansowych turysty. Stąd też każda próba dokonania waloryzacji jakiegoś regionu dla potrzeb turystyki może spotkać się z odmienną oceną.

Pośród różnorodnych czynników decydujących o turystycznej atrakcyjności określonego obszaru - do szczególnie cenionych i nie kwestionowanych należy czyste powietrze, istnienie wód otwartych, bogata, w miarę naturalna szata roślinna, różnorodność terenu oraz zespół odpowiednich obiektów i urządzeń turystycznych.

Jak pisze A. Brodniewicz^{5/} "Ponad wszystko ceni sobie jednak szeroki ogół turystów możliwość spędzenia wypoczynku, uprawiania wędrówek i spaceru wśród polan, na skraju lasów, brzegach jezior, zalew i lub nad morzem, gdzie istnieją sprzyjające warunki do plażowania i kąpieli słonecznych, wietrznych, ~~porządku~~

do
morskich, rzecznych oraz uprawiania sportów i turystyki
wodnej".

Województwo koszalińskie w dużej mierze odpowiada tym
kryteriom. Szczególnie korzystne warunki dla wypoczynku poby-
towego występują:

- w pasie nadmorskim, gdzie istnieją doskonałe warunki plažo-
wania, kąpieli i uprawiania sportów wodnych;
- w strefie pojezierniej charakteryzującej się urozmaiconą
konfiguracją terenu, dużymi kompleksami leśnymi, licznymi
jeziorami dogodnymi do uprawiania żeglarstwa i wędkarstwa
oraz ciekami wodnymi nadającymi się do spływów kajakowych.

Nie bez znaczenia jest występowanie w województwie surow-
ców leczniczych. Jak wykazują badania geologiczne, złoża wysoko
jakościowej borowiny zalegają w Połczynie Zdroju, w Ustroniu
Morskim, a także w okolicach Polanowa i w Mielnie. Solanki
chlorkowo - sodowe ze stosunkowo wysoką zawartością bromu,
a także z niewielką ilością jodu i żelaza - po wykonaniu odpow-
wiednich wierceń można wydobywać w całym nadmorskim pasie re-
kreacyjnym. Poza tym wody mineralne występują w Połczynie
Zdroju i Polanowie.

Dużą wagę przywiązują turyści do warunków klimatycznych.
Na obszarze województwa są one wyraźnie zróżnicowane. Wynika to
głównie z sąsiedztwa z Bałtykiem oraz dużego urozmaicenia rzeźby
terenu. W wyniku wzajemnego oddziaływania mas powietrza morskie-
go i kontynentalnego występuje duża zmienność i kontrastowość
stanów pogody.

Wpływ klimatyczny Morza Bałtyckiego jest wprawdzie niezbyt duży,
lecz tym niemniej uzasadnia on wydzielenia pasa wzdłuż wybrzeża
o szerokości około 20 km jako odrębnej krainy klimatycznej

zwanej nadmorską. W porównaniu z pozostałą częścią województwa zaliczaną do krainy pojeziernej, w pasie nadmorskim notuje się łagodniejsze zimy i chłodniejsze lata, wyższą wilgotność powietrza, częstsze wiatry dochodzące nawet do 30 m/sek., większe usłonecznienie oraz niższą amplitudę roczną temperatury.

To ostatnie zjawisko dość wyraźnie oddają dane dotyczące średnich temperatur miesięcy najchłodniejszych i najcieplejszych trzech miejscowości: Kołobrzegu, Koszalina i Szczecinka.

Tablica 2.

Średnia temperatur powietrza w latach 1881 - 1930

Miejscowości	Temperatura średnia w miesiącach				Amplituda roczna
	styczeń	luty	lipiec	sierpień	
Kołobrzeg	-0,4	-0,9	16,8	16,4	17,7
Koszalin	-0,8	-1,5	16,7	16,4	18,2
Szczecinek	-1,8	-2,1	17,1	16,4	19,2

Źródło: K.Prawdzie: Klimat. w: Województwo koszalińskie. Monografia geograficzno - gospodarcza. Poznań, IZ 1965 str. 82-83.

Z materiałów Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej oraz opracowań sprzed 1939 roku ^{6/} wynika, że średnia wieloletnia temperatura w województwie dla miesiąca stycznia wynosi - 1,7°C, a dla lipca 17,1°C, przy czym temperatury skrajne poczynając od wybrzeża wzrastają w miarę oddalania się w kierunku południowym. Pokrywa śnieżna w zimie z reguły jest niewielka, a czas jej zalegania krótki 30 - 60 dni. Okres wegetacyjny waha się od 215 - 218 dni na wybrzeżu, do poniżej 200 dni w okolicy Białego Boru i Polanowa. Bardzo niekorzystnym zjawiskiem są przymrozki wiosenne występujące nawet jeszcze w miesiącu czerwcu. Rozkład średnich opadów w regionie wykazuje duże

zróźnicowanie w zależności od ukształtowania terenu oraz odległości od morza.

Najbardziej obfite opady występują na północno - zachodnich zboczach wzniesień moreny czołowej w okolicy Polanowa i Bobolic. Średnia wieloletnia roczna suma opadów przekracza tam 750 mm. Najniższe opady mają miejsce nad samym morzem oraz na południe od Drawska /około 600 mm rocznie/.

W przekroju rocznym, w południowej części województwa przeważają wiatry zachodnie, a na wybrzeżu - południowo - zachodnie. W strefie przybrzeżnej nasilenie wiatrów o dużej szybkości występuje w okresie jesiennie - zimowym i wczesną wiosną. Wypada przy tym wspomnieć o wiatrach wywoływanych różnicami temperatury w ciągu dnia i nocy między lądem a morzem tzw. "bryzie". W ciągu dnia wiatry te wieją z szybkością do 6 m/sek. z morza na ląd, a w nocy skierowane są w kierunku przeciwnym, z lądu ku morzu.

W oparciu o średniomiesięczne wartości temperatur powietrza, wilgotności względnej, prędkości wiatru i zachmurzenia z 12 stacji meteorologicznych równomiernie rozłożonych wzdłuż Bałtyku - R.Leśko i M.Gregorczyk wyliczyli, że na koszalińskim wybrzeżu liczba dni z warunkami tzw."komfortu termicznego" /według kryterium Marsaka/ jest stosunkowo niska. W latach 1956 - 1965 Kołobrzeg miał przeciętnie w roku takich dni 18,2, a Darłowo 29,6, podczas gdy np. Międzyzdroje - 94,8, Świnoujście - 56,7, Łeba - 30,0, Puck - 63,6, Gdańsk 42,2. Niższą liczbę dni "komfortu termicznego" aniżeli Kołobrzeg miały jedynie Ustka /15,1/ i Rozewie /17,6/ 7/.

Według badań K.Kwiecień w tzw. "półroczu ciepłym" /tj.od maja do września włącznie - razem 153 dni/, tylko przez 16% tego okresu, a więc w przybliżeniu zaledwie przez jeden mi.

kalendarzowy, na koszalińskim wybrzeżu istnieje możliwość korzystania z kąpieli morskich i słonecznych, a przez dalsze 12% dni jest jeszcze możliwe plażowanie, lecz już bez kąpieli morskich ^{8/}.

Jest oczywiste, że warunki pogodowe w miesiącach od października do kwietnia włącznie są jeszcze mniej korzystne. Częste opady deszczu, silne i zimne wiatry oraz przesyczone wilgocią powietrze dość skutecznie "odstrasza" turystów od przyjazdu w tym okresie. Należy jednak podkreślić, iż badania wykazują, że przy niektórych schorzeniach klimat morski - w tym także koszalińskiego wybrzeża - posiada wysokie wartości rekreacyjne i lecznicze. W ostatnich latach uznaniem lekarzy cieszy się leczenie morzem /talassoterapia/ schorzeń dróg oddechowych, chorób alergicznych, skórnych, nerwicowych, ortopedycznych. Zasluguje jednocześnie również na uwagę i to, że klimat ten w jesieni, zimie oraz wczesną wiosną charakteryzuje się częstymi niżami barycznymi i gwałtownymi zmianami ciśnienia atmosferycznego, co w szeregu przypadków powoduje nasilanie się dolegliwości chorobowych.

Zasięg wpływu wartości bioklimatycznych, w zasadzie pokrywa się z zasięgiem oddziaływania wiatru morskiego - bryzy, powodującej napływ powietrza bogatego w ozon i aerozole. W zależności od warunków synoptycznych i ukształtowania terenu oddziaływanie bryzy może być zauważone w odległości 20 km od brzegu Bałtyku. Są to jednak raczej odległości ekstremalne. W warunkach województwa koszalińskiego dla celów rekreacyjnych - zarówno ze względów bioklimatycznych jak i ograniczeń terenowych - może być brany pod uwagę obszar wodno - lądowy rozciągający się między pierwszą rzeką /około 100m od brzegu, w morzu/, a zasięgiem optymalnym

optymalnych wartości klimatu morskiego, które - jak to ocenia wielu autorów - koncentrują się w pasie wybrzeża o szerokości 2 - 3 km ^{9/}.

Największą atrakcją w nadmorskim pasie rekreacyjnym jest plaża, która często zaliczana jest do urządzeń leczniczych. Średnia szerokość plaży wzdłuż całego środkowego wybrzeża szacowana jest na 30 m; na znacznych odcinkach, jak np. w Dźwirzynie, Kołobrzegu, Ustroniu Morskim, Łazach, czy w okolicach Darłówka - szerokość plaży przekracza nawet 40 m. Większość plaż koszalińskich cechują najwyższe wartości: mają drobny, czysty, jasny piasek bez kamieni i domieszek ilastych. Jak to m.in. ocenia A. Szwichtenberg, około 18% długości linii brzegowej zatoki koszalińskiej /stanowiącej północną granicę województwa/, jest niedostępna dla turystyki ze względu na charakter swej budowy.

Dużą zaletą koszalińskiego wybrzeża jest korzystnie ukształtowane przybrzeżne dno morskie. Udostępniony dla kąpieli pas morza na odległość 300 - 400 m w zasadzie nie przekracza 3 m głębokości i pozbawiony jest kamieni i dołów. Wody zatoki koszalińskiej należą do najczystszych na wybrzeżach Bałtyku. Wyniki analiz chemicznych wody morskiej tego odcinka wybrzeża nigdzie nie wykazują większych odchyleń od szczyalnych zanieczyszczeń wód klasy I, a globalna aktywność substancji beta promieniotwórczych nigdzie nie przekroczyła 100 m C/1.

Oceniając kolejno: litologię plaży, typ brzegu morskiego, szerokość plaży, oddalenie północnego frontu lasu od linii brzegowej, obecność jezior przybrzeżnych, szerokość akwenu kąpielowego, obecność łąki lub pastwiska oraz zatrawienie północnego zbocza wydmy przedniej Szwichtenberg, przy zastoso-

waniu metody bonitacyjnej, uznał ^{10/}, że z 85-ciu kilometrów wybrzeża koszalińskiego przypada na obszary:

- wyjątkowo atrakcyjne - 22 km /25,8%/
- bardzo atrakcyjne - 44 km /51,8%/
- średnio atrakcyjne - 14 km /16,5%/
- nieatrakcyjne - 5 km /6,9%/

Określając w punktach stopień atrakcyjności poszczególnych kilometrowych odcinków - A. Szwichtenberg pas wybrzeża koszalińskiego województwa podzielił na trzy części:

- 1/ wschodnią /od wschodniej granicy województwa do Sarbinowa/
- bardzo atrakcyjną z licznymi odcinkami wyjątkowo atrakcyjnymi,
- 2/ środkową /od Sarbinowa do Kołobrzegu/ - średnio atrakcyjną,
- 3/ zachodnią /od zachodniego krańca Kołobrzegu do zachodniej granicy województwa/ - bardzo atrakcyjną, jednak nieco mniej niż część wschodnia.

Bardzo ważnym składnikiem środowiska geograficznego podnoszącym jego walory turystyczne - są lasy. Największe ich kompleksy występują w południowej części województwa koszalińskiego. Również w pasie nadmorskim, wzdłuż około 40-tu procent linii brzegowej /w bezpośrednim sąsiedztwie/, występują sosnowe bądź lasy liściaste /buki, brzozy, olchy, dęby/. Ich istnienie osłabia siłę wiatru, zmniejsza amplitudę dobowych temperatur, osłabia nasilenie hałasu, oddziałuje korzystnie na kształtowanie klimatu i bioklimatu, wpływa kojąco na ustrój psychofizyczny człowieka.

Dość powszechnie uważa się, że podstawowym warunkiem przesądzającym o przydatności określonego środowiska przyrodniczego dla celów turystyki jest jednocześnie występowanie: du-

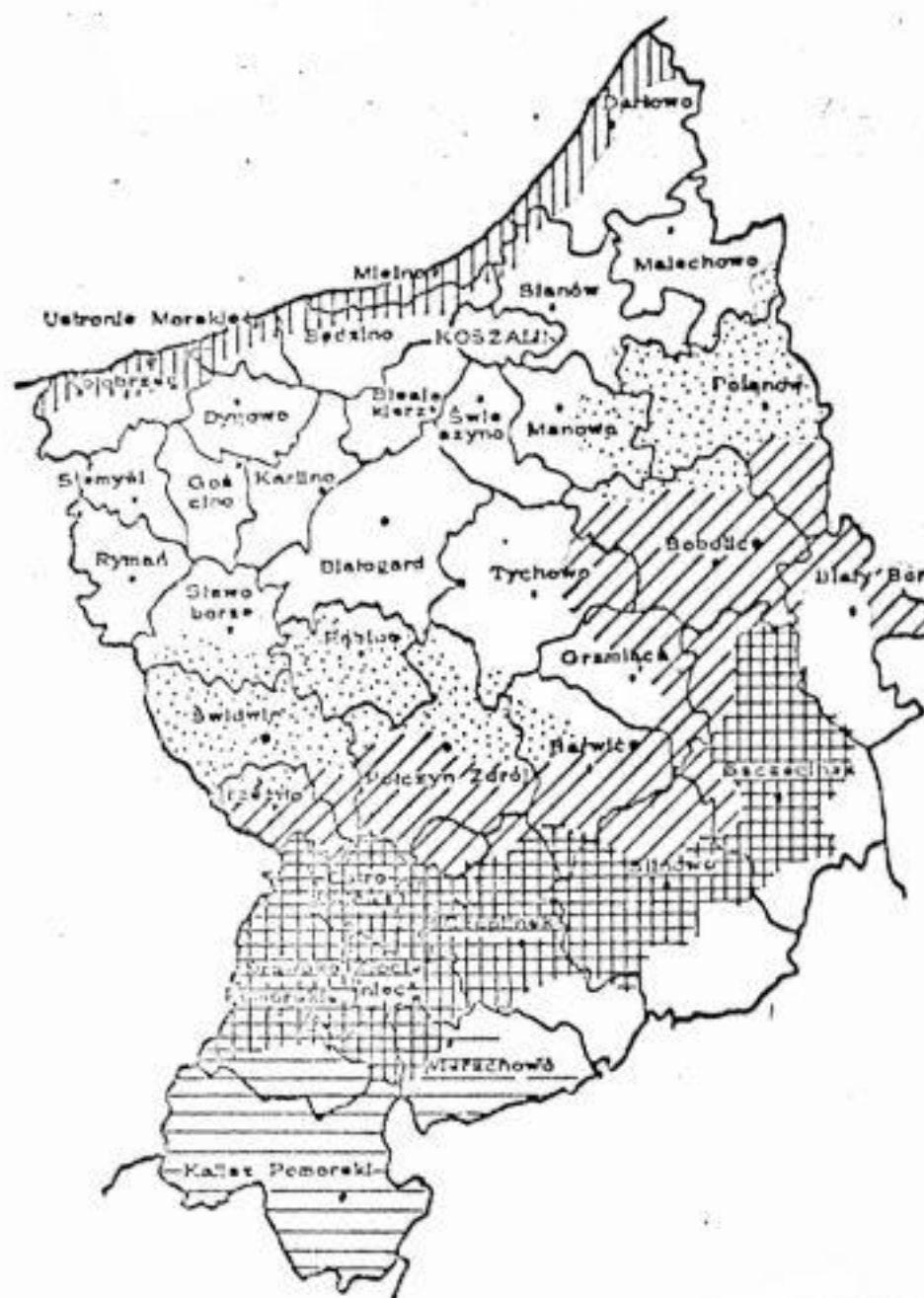
zbiornika wodnego nadającego się do urządzania kąpieli, lasu oraz urozmaiconej rzeźby terenu.

Stosując te kryteria /przy równoczesnym uwzględnieniu stref penetracji turystycznej/ można przyjąć, że niemal cały obszar województwa koszalińskiego nadaje się do rozwijania turystyki. Szczególnie atrakcyjnymi pod tym względem są tereny w południowej części województwa na Pojezierzu Drawskim i Szczecineckim. Pas ten charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, licznymi obniżeniami i wzgórzami, przy czym największą jego atrakcję stanowią liczne jeziora połączone rzekami o krętych przebiegach i stosunkowo dużych spadkach. Wyższe partie pojezierzy oraz okolice jezior z reguły porośnięte są lasami mieszanymi.

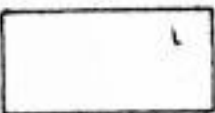
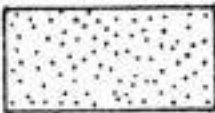
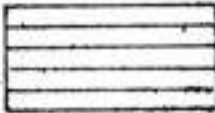
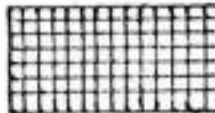
T. Bartkowski dzieląc województwo koszalińskie na "dziedziny bonitacji topoklimatu" między innymi wyróżnił - "Dziedzinę wielkich jezior w strefie pagórków morenowych pasa środkowego, obejmującą południową część Pojezierza Drawskiego i zachodni skraj Pojezierza Wielimsko - Wdzydzkiego". Stwierdza on przy tym, że "Jest to dziedzina tak atrakcyjna jak dziedzina wybrzeżowa, różniąc się tylko rodzajami rekreacji /kąpiel w jeziorach, kąpiele słoneczne, wędkarstwo, kajakarstwo, żeglarsztwo, sport bojerowy, pobyt w lesie, wędrowanie krajoznawcze itp."^{11/}.

Warunki klimatyczne w tej części województwa wykazują pewne odmienności od panujących nad morzem, lecz i ^{(na ogół} tuż nie istnieją możliwości uprawiania w szerszym zakresie sportów zimowych, które ewentualnie mogłyby stanowić podstawę przedłużenia sezonu i turystycznego poza miesiące letnie.

Mapka nr 2

Podział obszaru województwa koszalińskiego
na dziedziny atrakcyjności dla rekreacji
/według T.Bartkowskiego/

- - obszary słabo lub średnio atrakcyjne
- - obszary średnio i mocno atrakcyjne
- - obszary mocno atrakcyjne
- - obszary bardzo mocno atrakcyjne
- - obszary atrakcyjniejsze w odmianie lądowej, nad wielkimi jeziorami
- - obszary atrakcyjniejsze w odmianie morskiej

Zarówno w nadmorskim pasie rekreacyjnym, jak i w strefie pojezierzy istnieją korzystne warunki do uprawiania turystyki wypoczynkowej i kwalifikowanej. Morze, liczne jeziora, a także rzeki pozwalają na rozwijanie różnych form turystyki wodnej, a duże kompleksy leśne - łowiectwa.

Poza walorami przyrodniczymi niemałe znaczenie dla rozwoju turystyki zwłaszcza krajoznawczej mogą wywierać walory związane z życiem i działalnością człowieka. Należą do nich:

- folklor, obrzędy ludowe i inne relikty ludowej kultury,
- zabytki dawnej architektury i sztuk plastycznych oraz pamiątki historyczne,
- miejsca upamiętnione bohaterstwem i martyrologią narodu,
- obiekty i przejawy współczesnej gospodarki, nauki, techniki oraz życia kulturalnego.

Obecna społeczność województwa koszalińskiego powstała głównie w wyniku powojennych procesów migracyjnych. Przyjeżdżając na te tereny z różnych części kraju, a nawet świata, poszczególne grupy osadników w procesie wzajemnej integracji nie zdołały rozwinąć wyraźnie specyficznych cech folklorystycznych, czy obrzędowości ludowej.

Przystosowanie się do nowych warunków pracy i życia w zróżnicowanym pod względem kulturowym środowisku ludzi, doprowadziło do zatarcia się poprzednich odrębności regionalnych w obyczajach i strojach.

Występujące niekiedy mniej lub bardziej widoczne przejawy tradycji folklorystycznych i ludowych pozbawione są autentyczności i praktycznie nie posiadają żadnego wpływu na turystyczną atrakcyjność województwa.

Nie mają również samoistnie większego znaczenia dla intensy-

~~fi~~

fikacji ruchu turystycznego dość liczne tu zabytki dawnej architektury. Stanowią one jednak ważny komponent podnoszący estetyczno - widokowe walory krajobrazu i umożliwiają poszerzenie oferty na racjonalne zagospodarowanie czasu wolnego turysty. Do najbardziej interesujących obiektów należy zaliczyć ^{12/}:

- w Białogardzie - kościół z XV w., stare spichrze zbożowe i fragmenty murów obronnych;
- w Czaplinku - kościół gotycki z drewnianą dzwonnica,
- w Darłowie - kościół i kaplicę z przełomu XIII i XIV wieku oraz zamek, ratusz i zabudowę rynku z XV wieku;
- w Drawsku - fragmenty murów obronnych i kościół z XV wieku;
- w Kołobrzegu - kościół z XIII wieku, basztę prochową i kamieniczkę z XV wieku, budynek spichrzowy tzw. "katownię" z XVII wieku oraz neogotycki ratusz: port i muzeum oręża polskiego;
- w Koszalinie - kaplicę i kościół z przełomu XIII i XIV wieku oraz kamienice gotyckie i mury obronne;
- we wsi Stare Drawsko - ruiny drachimskiego zamku starostów polskich;
- w Świdwinie - zamek krzyżacki i kościół z XIV wieku;
- w Szczecinku - zamek z XVII wieku i muzeum regionalne w wieży kościoła z XIV wieku.

Godnymi zainteresowania zwłaszcza architektów i etnografów są nieliczne zagrody ludowego budownictwa zachowane między innymi we wsiach: Jamno, Łebusz i Sarbinowo. Niezależnie od tego zabytki miejscowej kultury ludowej eksponowane są w muzeach: w Darłowie, Kołobrzegu i Koszalinie.

MORZE BAŁTYCKIE

-

Źródło: Opracowano na podstawie
materiałów Wojewódzkiego
Konserwatora Zabytków
w Koszalinie

Do liczących się walorów krajoznawczych historii najnowszej należy zaliczyć tereny oraz obiekty w Kołobrzegu i na tak zwanym "Wale Pomorskim", upamiętnione między innymi walką jednostek Wojska Polskiego w końcowej fazie II Wojny Światowej oraz cmentarze żołnierzy polskich i radzieckich poległych w 1945 roku w walkach o wyzwolenie tych ziem.

Niemal we wszystkich miastach, miasteczkach i wsiach istnieją obiekty i budynki, które warto obejrzeć. Są to najczęściej zbudowane w ostatnich latach całe osiedla mieszkaniowe, zakłady przemysłowe, bądź obiekty sportowe. Specjalne zainteresowanie wywołuje budownictwo sanatoryjne i wypoczynkowe oraz porty i przystanie rybackie.

Spośród różnorodnych przejawów współczesnego życia kulturalnego w województwie największe znaczenie dla potrzeb turystyki i podniesienia jej atrakcyjności posiadają: Festiwal Piosenki Żołnierzy w Kołobrzegu, Kołobrzeszkie Wieczory Wiołonczelowe, Festiwal Zespołów Artystycznych Wojska Polskiego w Połczynie Zdroju, Festiwal Chórów Polonijnych w Koszalinie, Koszalińskie Spotkania Filmowe "Młodzi i Film" oraz Koncerty Organowe w Koszalinie.

W projekcie programu rozwoju kultury fizycznej i turystyki GKKFiT na lata 1976 - 1990^{13/} określono walory poszczególnych województw w punktach od 1 do 12, przy czym:

- 10-12 punktów oznacza ocenę bardzo dobrą,
- 7-9 punktów oznacza ocenę dobrą,
- 4-6 punktów oznacza ocenę średnią,
- 1-3 punktów oznacza ocenę słabą.

Określanie walorów turystycznych w punktach może wprowadzić zastrzeżenia - jednak daje ono przybliżony syntetyczny

wskaźnik przydatności poszczególnych terenów dla potrzeb turystyki.

Najwyższą ocenę 12 punktów przyznano jedynie dwóm województwom: jeleniogórskiemu i nowosądeckiemu, a województwu koszalińskiemu /współ z województwami: gdańskim, krośnieńskim, słupskim i suwalskim/ - 11 punktów.

Wysoko również oszacowano walory obszarów turystycznych województwa koszalińskiego w materiałach Rządowego Zespołu Ekspertów d/s Planu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. Między innymi we "Wstępnych założeniach przestrzennego zagospodarowania kraju do 1990 roku w zakresie turystyki i wypoczynku" /Zeszyt Nr 10/1973/ wręcz stwierdza się: "Polskie Wybrzeże Bałtyku z piaszczystą plażą, cieplejszą wodą, korzystniejszymi warunkami klimatycznymi, a tym samym o dłuższym czasie trwania sezonu stanowią niewątpliwy element przyciągający turystów ze Skandynawii, a także ... z Czechosłowacji i Węgier. Występujące w strefie pojeziernej obszary turystyczne są unikalne w skali europejskiej ... Możliwości uprawiania turystyki wodnej i wędkarstwa, bogate w runo leśne, zwarte kompleksy lasów, urozmaicone rzeźbą terenu stanowią atrakcję o wysokiej skali europejskiej".

W "Planie kierunkowym zagospodarowania turystycznego Polski" opracowanym pod kierunkiem O. Rogalewskiego w Zakładzie Zagospodarowania Turystycznego GKKEiT we Wrocławiu w 1971 roku, strefę brzegową Bałtyku oraz centralną część Pojezierza Drawskiego zaliczono do kategorii I, to jest do terenów o najcenniejszych walorach, na których funkcja turystyczno-wypoczynkowa powinna być nadrzędną w stosunku do pozostałej działalności gospodarczej. Ponadto wykazano znaczne obszary kategorii II-giej, gdzie turystyka winna być traktowana jako równorzędna z pozostałymi funkcjami gospodarczymi oraz tereny o walorach krajoznawczych.

Wielkość obszarów turystycznych w województwie koszalińskim według "Planu kierunkowego ..." podaje się w tablicy wykorzystując przeliczenia zaprezentowane przez B. Węgiełka uwzględniające zmiany w podziale administracyjnym kraju z roku 1975.

Jak wynika z danych podanych w tablicy , województwo koszalińskie stanowiące 2,7% obszaru kraju, posiada 4,3% powierzchni krajowych terenów wypoczynkowych i krajoznawczych. Łącznie 47,3% powierzchni województwa uznano jako obszar o walorach wypoczynkowych bądź krajoznawczych.

Samo istnienie warunków do uprawiania turystyki /zwłaszcza sezonowej/, nie może jednak przesądzać o niezauważaniu bądź pomijaniu potencjalnych przesłanek rozwoju na tym obszarze innych dziedzin gospodarczych.

Tablica 3.

Wielkość obszarów turystycznych województwa koszalińskiego i ich udział w obszarach turystycznych kraju według "Planu kierunkowego zagospodarowania turystycznego Polski"

Wyszczególnienie	Powierzchnia obszaru w km ²		Udział województwa w obszarach turystycznych kraju /w procentach/
	w kraju	w województwie koszalińskim	
1. Obszary wypoczynkowe o znaczeniu krajowym razem w tym:	45.560	1.980	4,3
- kategorii I	17.015	790	4,6
- kategorii II	28.545	1.190	
2. Obszary o walorach krajoznawczych razem w tym:	48.425	2.025	4,2
- kategorii I	19.100	1.290	6,8
- kategorii II	29.325	735	2,5
O g ó ł e m /1+2/	93.985	4.005	4,3

Źródło: B.Węgiełek: Obszary o walorach turystycznych. Biuletyn Informacyjny. Instytut Turystyki, Warszawa 1975, z. Nr. 6 - 7, s.8 - 9.

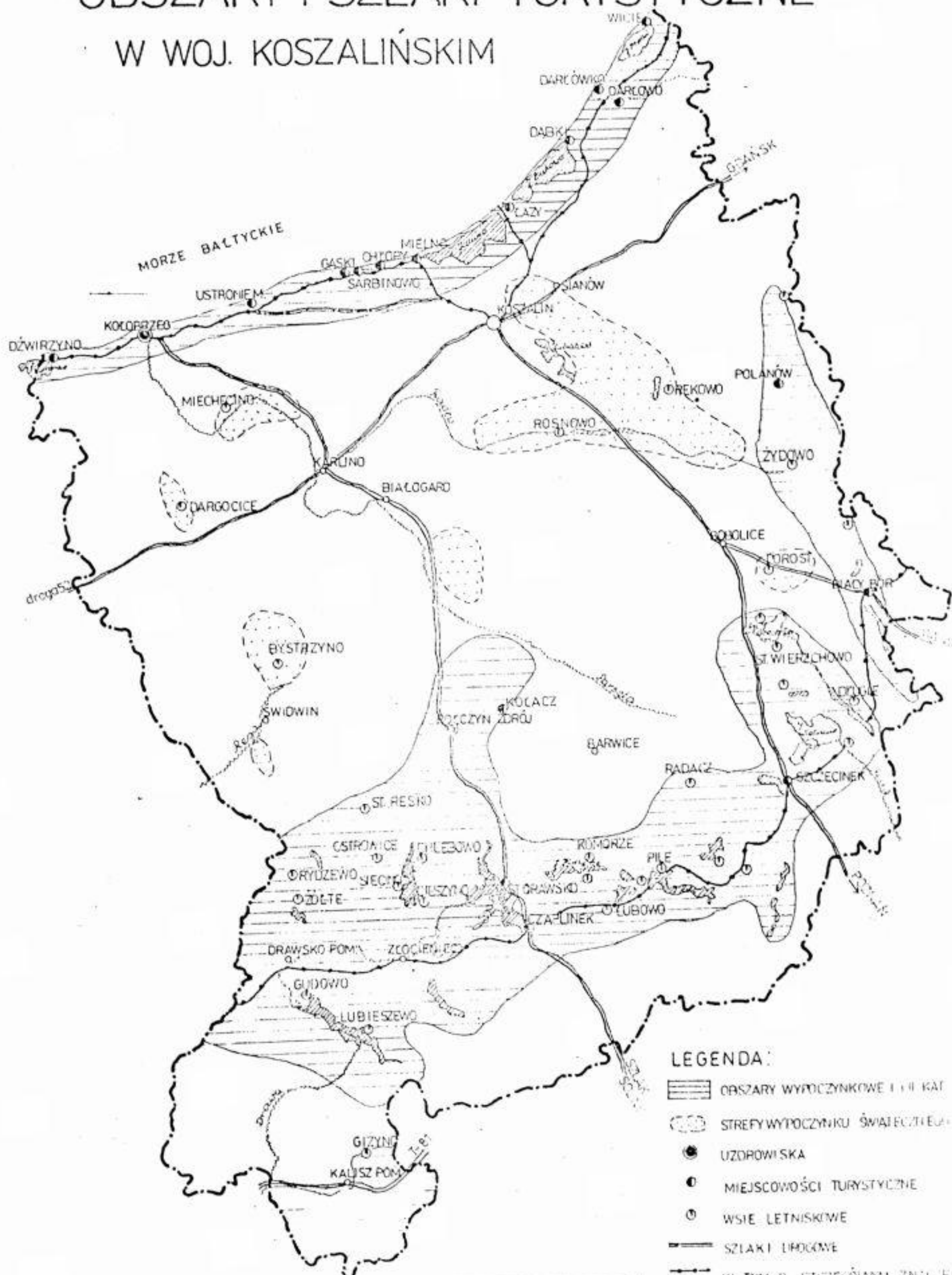
Dotychczasowa praktyka w przypadku województwa koszalińskiego wykazuje, że funkcja turystyczna eksponowana jest dopiero wówczas gdy brak jest innych możliwości rozwojowych.

W "Planie zagospodarowania przestrzennego województwa koszalińskiego" /opracowanym w 1977 roku przez Biuro Planowania Przestrzennego Wojewódzkiego Zarządu Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich w Koszalinie/ dla potrzeb turystyki i wypoczynku wyznaczono 2.721 km², tj. 32,1 % powierzchni województwa. Przy zastosowaniu nomenklatury przyjętej we wspomnianym planie - przypada z tego na:

- pas nadmorski	- 309 km ²
- Pojezierze Drawskie	- 1.628 "
- Pojezierze Polanowsko - Białoborskie	- 205 "
- Pojezierze Kalisza Pomorskiego	- 113 "
- tereny wypoczynku świątecznego	- 466 "

Uwzględniono tu jedynie tereny najbardziej atrakcyjne dla turystyki / w tym obszary chronionego krajobrazu - z wyjątkiem podmokłych i bagiennych/ oraz w pewnym sensie już ukształtowane tradycje wypoczynku świątecznego ludności miejscowej. Zakłada się przy tym, że rozwój turystyki odbywać się będzie w zgodzie z zasadami ochrony przyrody, że środowisko naturalne nie ulegnie degradacji. Oczywiście mogą rodzić się wątpliwości - czy realne są szanse zrealizowania tej tezy, zwłaszcza, że dotychczasowa praktyka nie^{zawsze} daje wiele powodów do optymizmu.

OBSZARY I SZLAKI TURYSTYCZNE W WOJ. KOSZALIŃSKIM

Źródło: Opracowano na podstawie materiałów
Wojewódzkiego Biura Planowania Architektu-
ry i Nadzoru Budowlanego Urzędu Wojewódz-
kiego w Koszalinie

3. Zarys społeczno - gospodarczego rozwoju województwa koszalińskiego po II Wojnie Światowej.

Województwo koszalińskie stanowi część składową historycznie ukształtowanej dzielnicy Polski - Pomorza Zachodniego. Obszary te od wieków zamieszkałe przez Słowian jako jedno z pierwszych weszły w skład państwa polskiego zorganizowanego przez Mieszka I.

W latach następnych rozluźniły się związki tych ziem z Polską. W XVII wieku, po bezpotomnej śmierci Bogusława XIV, znalazły się w granicach państwa brandenburskiego, a następnie Prus i z kolei III Rzeszy Niemieckiej.

Wyzwolenie i powrót do Macierzy nastąpił dopiero pod koniec lutego oraz w marcu 1945 roku w następstwie zwycięskiej ofensywy : wojsk radzieckich i jednostek Wojska Polskiego.

Start koszalińskiej gospodarki po zniszczeniach wojennych był bardzo utrudniony, tym bardziej, że do 1945 roku tereny te należały do najbardziej zaniedbanych ^{14/}.

Peryferyjne położenie w granicach państwa niemieckiego, polityka gospodarcza właścicieli wielkich posiadłości ziemskich zmierzająca do zapewnienia sobie taniej siły roboczej do pracy w rolnictwie /między innymi poprzez ograniczanie rozwoju myślu/ oraz skąpe zasoby surowców mineralnych przesądziły o tym, że ziemie te na ogół pozostawały na uboczu procesów uprzemysłowienia i ogólnego rozwoju.

Powstawały tu wprawdzie gorzelnie, mleczarnie, cegielnie, tartaki, a także inne zakłady przemysłowe - jednak w przytłaczającej większości rozmiarami zatrudnienia i stosowaną techniką produkcji przypominały one raczej warsztaty rzemieślnicze.

Nawet w największych przemysłowych przedsiębiorstwach zatrudnienie nie przekraczało kilkuset osób.

Charakterystyczną cechą stosunków w rolnictwie, które dominowało w gospodarce, był wysoki udział dużych majątków obszarowych. Gospodarstwa o powierzchni powyżej 20 ha zajmowały aż 76 % ogólnej powierzchni wszystkich użytków rolnych.

Układ komunikacyjny nie odbiegał od ogólnego potencjału gospodarczego regionu.

Jak wynika z "Statistik des Deutschen Reichs" z 1943 roku, w maju 1939 roku na obszarze obecnego woj. koszalińskiego zamieszkiwało przeciętnie, w przeliczeniu na 1 km² 45 osób, przy czym ludność miejska stanowiła zaledwie 38,2 % wszystkich mieszkańców.

Przyrost naturalny był od wielu lat wysoki /nierzadko przekraczający 20 promille/, z reguły wyższy aniżeli średni w skali całych Niemiec. Nie powodowało to jednak w takim samym stopniu wzrostu ogólnej liczby mieszkańców ponieważ równocześnie od dziesiątków lat, na długo przed I Wojną Światową następował stały odpływ ludności do gwałtownie rozwijającego się przemysłu w środkowych i zachodnich Niemczech. Wśród przyczyn wyjazdu wskazywano na takie motywy, jak: nadzieja uzyskania wyższych zarobków, "uroki" miejskiego życia, brak możliwości zdobycia odpowiednich kwalifikacji i wykształcenia, brak możliwości znalezienia pracy oraz względy rodzinne.

Proces ten musiał mocno niepokoić niemieckich naukowców skoro w 1930 roku p. W. Volz stwierdza wręcz: "mówi się o naszej ojczyźnie chętnie jako o "narodzie bez przestrzeni" - tu na wschodzie należy te słowa odwrócić: tu jest "przestrzeń bez narodu"^{15/}.

Podobnie G. Ringel w 1939 roku odnotowując z przekąsem "... amerykańskie tempo przy gigantycznej rozbudowie Gdyni i wystrzeliwujące z ziemi nowe osiedla na Korytarzu ..." w Polsce, pisze: "Przy tym rozwoju nie może dziwić, że Polak już dzisiaj widzi w Pomorzu / w granicach Rzeszy - przypis S.M./ "przestrzeń bez narodu" ^{16/}.

Jakkolwiek są to akcenty o charakterze wyraźnie propagandowym to jednak wydaje się, że charakteryzują one w sposób jednoznaczny sytuację ludnościową na obszarze obecnego województwa koszalińskiego w okresie sprzed 1939 roku.

Okres wojenny, a zwłaszcza końcowa jego faza, spowodował całkowite unieruchomienie działalności gospodarczej. Gdy zbliżał się front Niemcy zarządzili całkowitą ewakuację ludności i wszystkiego co dało się wywieźć łącznie z inwentarzem żywym oraz maszynami i urządzeniami fabrycznymi. Bezpośrednie działania dopełniły spustoszenia tych ziem. Szacuje się, że zniszczenie majątku trwałego osiągnęły 40 %. Miasta takie, jak: Kołobrzeg, Kalisz Pomorski i Bobolice - zostały zburzone w około 80 %, a Koszalin w 35 - 40 %.

Wiele zakładów przemysłowych legło w gruzach, bądź pozostały jedynie puste hale. Ogólny potencjał przemysłowy uległ zniszczeniu w 60 - 70 %, a gospodarstwa rolne w 25 %. Mosty zostały zniszczone, a drogi kolejowe i kołowe na ogół nie nadawały się do normalnego użytku.

We wszystkich dziedzinach gospodarki brakowało nie tylko fachowców o wysokich kwalifikacjach, ale również robotników przyuczonych do zawodu.

Po ustaniu walk część ludności niemieckiej powróciła do dawnych miejsc zamieszkania, lecz były to w przytłaczającej większości jedynie kobiety, starsi i dzieci ^{17/}.

Pierwszymi osadnikami polskimi w województwie była dość liczna grupa osób przymusowo wywiezionych na roboty do Niemiec oraz byli jeńcy wojenni, którzy znaleźli się na tym terenie już w czasie wojny.

Następnie zaczęli napływać osadnicy głównie z województw: bydgoskiego, poznańskiego, kieleckiego, warszawskiego i lubelskiego. Poza tym duże grupy stanowili repatrianci z ZSRR oraz osadnicy wojskowi. Nieco później, zwłaszcza w 1947 roku, przybyły większe transporty ludności przesiedlonej z południowo-wschodnich terenów Polski. Szczególnie dynamicznie rozwijało się osadnictwo na wsi, co wiązało się z przejmowaniem indywidualnych gospodarstw rolnych na własność jak i zagospodarowywaniem gruntów przez Państwowe Nieruchomości Ziemskie.

Jak wykazał Narodowy Spis Powszechny z 3.XII.1950 roku, w województwie koszalińskim, w ówczesnych jego granicach, osadnicy z województw centralnych stanowili 65 %, a repatrianci ze Związku Radzieckiego 23,2 %. Znikomy natomiast był udział mieszkańców, którzy zamieszkiwali na tym terenie również w sierpniu 1939 roku, bowiem odsetek ten nie przekraczał 8,7 % / w grupie tej znajdowała się polska ludność autochtoniczna, głównie dawnych powiatów złotowskiego i bytowskiego oraz osoby narodowości niemieckiej.

Pośród osób przesiedlających się na teren województwa, przeważali ludzie sprawni fizycznie, odporni na pionierskie warunki i związane z tym niewygody, a więc przede wszystkim ludzie młodzi, w wieku najwyższej zdolności rozrodczej. Konsekwencją tego było wiele zawieranych małżeństw oraz wysoka liczba urodzeń na 1000 mieszkańców.

Wskaźnik przyrostu naturalnego, który w 1946 roku wynosił 12,1 promille w roku 1950 osiągnął 33 promille i prawie na tym samym poziomie /bo tylko nieznacznie odbiegającym w dół/, utrzymywał się do 1956 roku. Należy przy tym odnotować, że przyrost naturalny w województwie jest nadal wysoki z uwagi na wchodzenie w wiek "dojrzały" i zakładanie rodzin przez młodzież z tzw. "wyżu demograficznego".

Po roku 1950 nastąpiła wyraźna stabilizacja ludności. W latach 1956 - 1958 w związku z akcją łączenia rodzin niemieckich oraz z napływem nowej fali repatriantów z ZSRR, miało miejsce ponowne ożywienie ruchów migracyjnych.

Rozwój ludności na obszarze województwa koszalińskiego / w granicach obecnych/ w latach 1946 - 1985 przedstawia tablica 4.

Tablica 4

Ludność województwa koszalińskiego w latach 1945 - 1985

Wyszczególnienie	L a t a					
	1946	1950	1960	1970	1975	1985
1. Ludność ogółem						
- w tys.osób	287,7	258,1	348,0	404,4	434,6	489,
w tym: w miastach-w tys.osób	81,2	90,4	165,3	216,2		
- w %	28,2	35,0	47,5	53,5	57,1	61,
2. Ludność na 1 km ²						
- osób	33,9	30,4	41,0	47,7	51,3	57,8

Źródło: Rocznik Statystyczny województwa koszalińskiego 1976, s. 31 i Rocznik Statystyczny województwa koszalińskiego 1986, s.41

Na wiosnę 1945 roku, w miarę napływu osadników, uruchomiono szereg zakładów produkcyjnych i podjęto uprawę ziemi, między innymi przy znacznej pomocy wojska.

W przemyśle początkowo główny wysiłek skierowano na uruchomienie zakładów przetwórstwa rolnego i tartaków oraz produkcję materiałów budowlanych. Oznaczało to przywracanie struktury gałęziowej przemysłu jaka istniała do 1945 roku. Taki kierunek działania dyktowały najpilniejsze wówczas potrzeby kraju i miejscowej ludności, dostępność surowców do produkcji, a także brak technicznych możliwości wprowadzenia poważniejszych zmian w potencjale produkcyjnym. Jednak już wówczas dokonywano zabiegów - najczęściej tylko organizacyjnych - zmierzających do koncentracji produkcji.

Zagospodarowanie wsi rozpoczęto od masowego osadnictwa i remontu zagród oraz dostarczenia na zasadach kredytowych inwentarza żywego i zboża siewnego.

Większe majątki ziemskie w zasadzie podjęły pracę jako jednostki państwowe. Tylko nieliczne z nich zostały rozparcelowane.

W latach 1950 - 1956 w rolnictwie województwa na szeroką skalę propagowano spółdzielczość produkcyjną. Mimo szczytnych celów jakie sobie zakładano przy organizowaniu gospodarstw spółdzielczych, nie osiągnięto dostatecznie zadowalających rezultatów. Błędy w ich tworzeniu, a następnie administrowaniu stały się przyczyną ich masowego rozwiązywania się pod koniec 1956 i w 1957 roku.

Obecnie wiodącą rolę w rolnictwie województwa i przekształcaniu jego struktury agrarnej spełniają gospodarstwa państwowe, w ich posiadaniu ^{w 1935 r.} znajdowało się 54,1 % powierzchni wszystkich użytków rolnych.

Łącznie województwo posiada 403,0 tys. hektarów użytków rolnych, co stanowi 2,1 % ogółu użytków rolnych Polski ^{18/}.

Plony głównych ziemiopłodów uzyskiwane w latach 1955 - 1985 przedstawia tablica 5.

Tablica 5

Plony głównych ziemiopłodów w województwie
koszalińskim

Wyszczególnienie	Plony przeciętne z 1 ha w q w latach					
	1955	1965	1970	1975	1980	1985
4 zboża	11,4	17,0	18,3	29,1	21,6	28,5
w tym: pszenica	12,3	18,9	20,8	32,3	18,9	33,9
żyto	10,9	16,1	15,2	28,0	22,2	26,9
jęczmień	12,0	16,4	20,8	31,1	22,2	29,0
owies	11,9	18,4	21,6	26,8	21,1	26,0
Ziemniaki	80,0	166,0	204,0	180,0	192,0	206,0
Buraki cukrowe	132,0	182,0	208,0	231,0	140,0	255,0
Rzepak i rzepik	9,0	15,9	17,9	28,5	16,0	26,3

Źródło: Materiały Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Urzędu Wojewódzkiego w Koszalinie oraz Rocznik Statystyczny województwa koszalińskiego 1986 s.233.

Zużycie nawozów mineralnych jest stosunkowo wysokie. W roku gospodarczym 1984/1985 na jeden hektar zasiewów przeciętnie zużyto 238,5 kg NPK w czystym składniku przy 175,2 kg w kraju ^{19/}.

W porównaniu z innymi regionami w kraju, rolnictwo województwa koszalińskiego jest dość dobrze wyposażone w traktory i maszyny rolnicze.

Z materiałów Urzędu Wojewódzkiego w Koszalinie wynika, że koszalińskie rolnictwo w 1985 roku posiadało: 14 tys. ciąg

rolniczych różnych typów, 1.640 kombajnów zbożowych, 80 samobieżnych sieczkarni polowych, 950 pras zbierających, 1.060 kombajnów do zbioru ziemniaków, 3,5 tys. kopaczek elewatorowych oraz wiele innych maszyn i urządzeń stosowanych w produkcji roślinnej i zwierzęcej.

Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych wzrosła z 16 sztuk w 1950 roku do 52 sztuk w 1985 roku, trzody chlewnej analogicznie z 24 sztuk do 111 sztuk ^{20/}.

W produkcji żywności partycypuje również rybołówstwo słodkowodne. W granicach województwa znajduje się 27,4 tysięcy hektarów wód otwartych, na których prowadzona jest gospodarka rybna. Z powierzchni tej 26,4 tysięcy hektarów /96 %/ przypada na jeziora, 800 hektarów na rzeki i 200 hektarów na stawy. w 1985 roku odłow ryb słodkowodnych na obszarze województwa koszalińskiego z połowów sportowych wędkarzy/ osiągnęły 900 ton, przy czym w strukturze odłowów blisko 65 % stanowią tak cenne gatunki, jak: pstrąg, sielawa, węgorz, szczupak, sandacz, karp i sieja.

Gospodarka żywnościowa w sposób bezsporny spełnia już rolę czynnika aktywizującego i przyspieszającego rozwój regionu. Liczącą się pozycję zajmuje również gospodarka leśna. W roku 1985 pozyskano 1.045,3 tys.m³ grubizny oraz skupiono 119 ton jagód, 8 ton borówek oraz 129 ton grzybów. ...

Artykuły pochodzenia rolniczego oraz pozyskiwane w lasach drewno, stały się podstawowymi czynnikami rozwoju miejscowego przemysłu. Znajduje to wyraźne odzwierciedlenie w strukturze produkcji i zatrudnieniu, co obrazuje tablica 6.

Tablica 6

Produkcja oraz zatrudnienie w przemyśle uspołecznionym
województwa koszalińskiego

Wyszczególnienie	Produkcja globalna	Produkcja sprzedana /ceny bieżące/		Zatrudnienie		
	1970	1980	1985	1970	1980	1985
A. Produkcja globalna ogółem w mln zł /ceny 1971 r./	6.116,6	52.257,2	59.355,9	x	x	x
B. Zatrudnienie ogółem tys. osób	x	x	x	29,4	38,2	36,8
C. Struktura w procentach /w układzie gałęziowym/ ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
z tego:						
- przemysł paliwowo-energetyczny	0,9	2,9	2,8	4,3	2,6	3,3
- przemysł elektromaszynowy	23,1	22,3	23,3	26,3	29,4	26,9
- przemysł chemiczny	1,4	1,0	1,0	1,3	1,1	1,0
- przemysł mineralny	3,6	3,6	2,7	6,6	4,7	4,0
- przemysł drzewno-papierniczy	16,8	14,0	13,9	14,6	14,7	13,6
- przemysł lekki	11,4	6,6	6,3	15,2	13,5	12,4
- przemysł spożywczy	35,7	46,4	46,1	26,7	25,7	27,3
- pozostałe gałęzie przemysłu	7,1	3,2	3,9	5,0	8,2	11,5

Źródło: Wyliczenia własne na podstawie Roczników Statystycznych województwa koszalińskiego

Przemysł spożywczy należy do najbardziej dynamicznie rozwijanych. W przemyśle tym występują procesy koncentracji produkcji.

Zbudowano nowe zakłady: chłodnię składową i zakłady mięsne w Koszalinie, wytwórnię mleka proszkowego w Szczecinku, mleczarnię w Kołobrzegu, elewatory zbożowe wraz z młynem i kaszarnią w Stoisławiu i inne obiekty.

W oparciu o porty w Kołobrzegu i Darłównu rozwija się rybołówstwo morskie. Ponadto, w wielu innych miejscowościach nadmorskich rybacy indywidualni dokonują połowów łodziowych. W roku 1985 łączne połowy państwowych przedsiębiorstw, spółdzielni rybackich i rybaków indywidualnych osiągnęły 55.939 ton ryb. Blisko 50 % złowionych ryb poddano przetwórstwu /marynały, filety, konserwy, wędzenie, solenie/.

W porcie kołobrzesckim i w Darłównu nadto dokonywane są przeładunki handlowe sięgające 400 tys. ton rocznie.

Przemysł drzewny, podobnie jak spożywczy należy do tych, które rozwinęły się najwcześniej. Z reguły były to jednak zakłady małe, o niskim uzbrojeniu technicznym. Prowadzone od szeregu lat prace modernizacyjne wpłynęły na pewną poprawę ich stanu technicznego, nadal jednak w województwie jest to przemysł mało nowoczesny. Bardziej istotne zmiany w jego strukturze spowodowało zbudowanie zakładów płyt wiórowych w Szczecinku oraz zakładów płyt pilśniowych i wiórowych w Karlinie.

Pośród występujących w województwie gałęzi przemysłu szczególne znaczenie przywiązuje się do przemysłu elektromaszynowego, zwłaszcza elektronicznego. Jego dynamiczny rozwój, zwłaszcza w Koszalinie, Szczecinku, Białogardzie i Kołobrzegu, spowodował, że pod względem zatrudnienia i wartości produkcji

zajmuje ona za przemysłem spożywczym drugie miejsce w strukturze przemysłu województwa.

Liczący się udział w gospodarce województwa posiada także przemysł lekki; odzieżowy i tkacki. Należy jednak zauważyć, że w ostatnich latach charakteryzował się on dynamiką produkcji i zatrudnienia niższą od przeciętnej całego przemysłu.

Pozostałe gałęzie przemysłu nie odgrywają w gospodarce województwa większego znaczenia.

Udział województwa w produkcji przemysłowej Polski jest niewielki. Obrazują to parametry zawarte w tablicy 7.

Tablica 7

Udział przemysłu uspołecznionego województwa
koszalińskiego w stosunku do całego przemysłu
Polski liczonego za 100

Wyszczególnienie	w procentach		
	R o k		
	1970	1975	1985
- Produkcja globalna - ceny porównywalne z 1971 r. /dla roku 1985 produkcja sprzedana w cenach realizacji/	0,58	0,64	0,50
- Zatrudnienie w przemyśle	0,70	0,80	0,76
- Wartość środków trwałych brutto /ceny 1971 r./	0,49	0,59	0,60

Źródło: Wliczenia własne na podstawie Roczników Statystycznych
i Roczników Statystycznych województwa koszalińskiego.

Porównanie wskaźników charakteryzujących stan przemysłu
w województwie, odpowiednimi wielkościami w skali kraju,

wyraźnie uwidacznia jego wyższy udział w zatrudnieniu aniżeli w produkcji. Ma to zapewne uzasadnienie w niższym uzbrojeniu technicznym, co z kolei jest konsekwencją tworzenia w regionie tzw. tanich miejsc pracy w ramach terenowych funduszy aktywizacji gospodarczej.

Przez szereg lat po II Wojnie Światowej, rozwój województwa odbywał się przede wszystkim o zasoby wewnętrzne. Udział województwa w nakładach inwestycyjnych kraju był znikomy, przy czym kierowano je przede wszystkim na rozwój rolnictwa.

Pierwszy, budowany od fundamentów, liczący się zakład przemysłowy /pomijając małe pojedyncze obiekty/ oddany został do eksploatacji dopiero pod koniec 1961 roku.

W latach następnych sytuacja uległa pewnej poprawie.

Strukturę podarki województwa rozumianą jako "proporcje, w jakich realizuje się działalność produkcyjno - usługową na określonym terenie", w sposób dość jednoznaczny wyraża struktura środków trwałych i zatrudnienia. Dla pełniejszego zobrazowania jej odrębności i specyfiki w tablicy 8 przedstawiono jednocześnie dane dotyczące Polski.

Jest bezsporne, na co wskazują wskaźniki struktury zarówno środków trwałych jak i zatrudnienia, że dominującą rolę w gospodarce województwa spełnia rolnictwo. Wyraźnie wyprzedza pozostałe działy, w tym także przemysł. Wysoką rangę - wyższą aniżeli ma to miejsce w strukturze gospodarczej Polski - spełniają w województwie również takie działy, jak: transport i łączność, handel, ochrona zdrowia i opieka społeczna oraz kultura fizyczna i turystyka. Wiąże się to niewątpliwie z rozwijaniem w województwie funkcji usługowych na rzecz obsługi ruchu turystycznego, chociaż zapewne wpływ mają na to również inne czynniki, jak na przykład istnienie przedsiębiorstw turystycznych.

sportowych o zasięgu ponadwojewódzkim.

Tablica 8

Struktura wartości środków trwałych brutto
i zatrudnienia województwa koszalińskiego
oraz Polski w 1985 roku

w procentach

Działy gospodarki narodowej	Struktura środków trwałych /w cenach bieżących/		Struktura zatrud- nienia /zawodowo czynni/	
	wojewódz- two kosza- lińskie	Polska	wojewódz- two kosza- lińskie	Polska
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:				
- przemysł	20,2	25,0	20,8	29,2
- budownictwo	4,1	2,2	8,3	7,5
- rolnictwo i leśnictwo	28,5	23,0	24,8	28,9
- leśnictwo	2,3	0,5	2,9	1,0
- transport i łączność	14,4	20,4	8,9	6,2
- handel	4,4	1,9	9,6	7,8
- gospodarka komunalna	10,8	4,4	3,1	2,6
- gospodarka mieszka- niowa	12,0	15,6	1,5	
- ochrona zdrowia, opieka społeczna	1,0	0,9	6,0	4,2
- kultura fizyczna i turystyka	1,0	0,5	1,4	0,7
- pozostałe działy	1,2	5,6	14,2	10,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Rocznika Statystycznego 1986, GUS, Warszawa, s.196, 61 i 62 oraz materiałów Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Koszalinie

R O Z D Z I A Ł I I I

Ruch turystyczny, jego struktura i ośrodki koncentracji
w województwie.

1. Rozwój turystyki w województwie koszalińskim

Uprawianie turystyki wiąże się z czasowym przemieszczaniem się ludzi na mniejszą lub większą odległość w celach wypoczynkowych, zdrowotnych, krajoznawczych, bądź dla uprawiania wybranych form turystyki specjalistycznej /kajakarstwa, żeglarstwa, jeździectwa, wędkarstwa itp/.

Stosunkowo najwcześniej rozwinęła się turystyka w celach zdrowotnych. Występujące w województwie surowce lecznicze zostały już dawno dostrzeżone. Lecznicze właściwości wód zdrojowych w Połczynie Zdroju odkryto w maju 1688 roku, a solanki kołobrzeskie znane już były nawet w IX wieku o czym m.in. wspomina kronika Thietmara^{21/}.

Pierwsze dwa domy uzdrowiskowo - czasowe powstały w Połczynie Zdroju na początku XVIII wieku, a w 1799 roku było 5 domów zdrojowych posiadających 35 pokoi, 7 alków i 5 apartamentów. Budowę dalszych i już znacznie większych obiektów sanatoryjnych kontynuowano w wieku XIX i na początku XX-go. Między innymi w 1808 r. zbudowano dom zdrojowy w Borkowie, a w 1923 r. przebudowano jeden z domów mieszczańskich na zdrojowisko dla ubogich.

Leczono głównie przewlekłe choroby reumatyczne, paraliż oraz anemie, nerwice i choroby skórne /liszaje/.

Liczba kuracjuszy, wśród których ^{zauważalny odsetek} ~~stosunkowo dużo~~ odsetek stanowili Polacy - na początku XX wieku przekroczyła 3 tysiące, a w 1928 roku przebywało w Połczynie 4.866 kuracjuszy i 5.253 wczasowiczów^{22/}.

W pierwszym okresie leczenie polegało na kuracji pitnej i kąpielach w szczawie żelazistej, a od 1855 roku również na kąpielach borowinowych /błotnych/.

Dużą uwagę przywiązywano także do uprzyjemniania kuracjuszom pobytu poprzez upiększanie miejsc spacerowych, sadzenie kwiatów, ozdobnych krzewów i drzew, organizowanie polowań na zające, zbudowano kręgielnię, urządzono ośrodek teatralny i koncertowy itp.

Obiekty uzdrowiskowe Połczyńska Zdroju w stosunkowo dobrym stanie dotrwały do końca II Wojny Światowej.

Do początków XIX wieku działalność uzdrowiskowo - wypoczynkowa w Kołobrzegu w zasadzie nie istniała. Nic w tym dziwnego skoro powszechne było wówczas mniemanie, że kąpiel morska jest szkodliwa dla zdrowia. W miarę jednak narastania przekonania o dodatnim wpływie morza, słońca i wiatru na organizm ludzki pojawiają się w Kołobrzegu letnicy. Najczęściej mieszkali oni w prymitywnych budach, wynajętych od miejscowych piekarzy i drobnych kupców, które ustawiali na wydmie. Sytuacja taka istniała niemal do połowy XIX wieku, kiedy to władze miejskie zaczęły dostrzegać wyraźne korzyści jakie ta nowa dziedzina może przynosić miastu.

Pierwszy dom zdrojowy w Kołobrzegu zbudowano dopiero w latach 1863/64 z drewna. Na jego miejscu w 1898/99 zbudowano już murowany miejski dom zdrojowy "Namiorski Zamek" /Strandschloss/, który z czasem stał się centrum uzdrowiska. Zbudowano domy zdrojowe dla panów, dla rodzin, molo z domem zdrojowym na palach, amfiteatr, hotel i inne tego rodzaju obiekty. Liczba kuracjuszy z około 400 w 1840 roku, w 1913 wzrasta do ponad 21 tysięcy. W roku 1928 w ośmiu domach

uzdrowiskowych do dyspozycji kuracjuszy znajdowało się 1.300 łóżek, z czego ponad 800 wykorzystywano przez cały rok. W sumie, w 1928 roku przebywało w kołobrzesckim uzdrowisku 23.330 kuracjuszy i 30.498 wczasowiczów. W latach następnych liczba osób przyjeżdżających na leczenie i wypoczynek nadal wzrastała, przy czym dość liczną grupę stanowili Skandynawowie^{23/}.

Leczono różne rodzaje schorzeń w tym gruźlicę i choroby nerwicowe. W ostatniej fazie wojny istniejące w Kołobrzegu urządzenia sanatoryjne, podobnie jak całe miasto - uległy niemal całkowitemu zniszczeniu. Budowane od podstaw sanatorium kołobrzesckie podjęło działalność w 1955 roku.

Poczynając od początków XIX wieku trwał napływ letników również do pozostałych miejscowości nadmorskich i np. Darłowo już od 1814 roku znane było jako miejscowość letniskowa. W okresie międzywojennym ruch turystyczno - letniskowy pojawia się na obszarze całego obecnego województwa koszalińskiego. We wszystkich miastach, a także w większych wsiach znajdowały się hotele różnej wielkości i kategorii lub gospody posiadające z reguły kilka miejsc noclegowych.

Np. w Koszalinie było 7 hoteli posiadających łącznie 200 miejsc noclegowych, a ponadto istniało schronisko młodzieżowe. W Polanowie, który eksponowano jako atrakcyjną miejscowość wypoczynkową - istniało 6 małych hotelików dysponujących łącznie 40-tu miejscami noclegowymi^{24/}.

Szczególną troskę przejawiano o wypoczynek młodzieży i turystykę wędrowną: między innymi wybudowano liczne schroniska i ośrodki kolonijno- szkoleniowe hitlerowskich organizacji młodzieżowych /Hitlerjugend, BDM, RAD/.

Okres II Wojny Światowej nie sprzyjał uprawianiu turystyki.

Lecznictwo uzdrowiskowe w województwie koszalińskim

Tablica 9

Rok	Uzdrowisko		Uzdrowisko		Razem	
	Kołobrzeg		Połczyn Zdrój			
	liczba	kuracjusze	liczba	kuracjusze	liczba	kuracjusze
	łózek	/w tys.osób/	łózek	/tys.osób/	łózek	/w tys.osób/
1880	.	.	.	0,5	.	.
1881	.	6,0	.	.	.	.
1890	.	.	.	0,7	.	.
1891	.	8,0	.	.	.	.
1900	.	.	.	1,1	.	.
1901	.	12,7	.	.	.	.
1910	.	.	.	3,3	.	.
1911	.	19,1	.	.	.	.
1920	.	10,1	.	6,3	.	.
1926	.	14,6	.	.	.	.
1929	.	.	.	5,6	.	.
1936	.	.	.	4,1	.	.
1946	-	-	.	0,8	.	0,8
1950	-	-	180	3,9	180	3,9
1955	470	4,2	350	7,7	820	11,9
1960	620	5,2	1.029	13,8	1.649	19,0
1965	984	13,6	1.227	16,8	2.211	30,4
1970	1.361	31,4	1.099	18,8	2.460	50,2
1975	2.837	41,4	1.350	26,2	4.187	67,6
1980	1.246	64,9	1.110	20,0	2.356	84,9
1985	1.709	50,1	1.095	20,2	2.804	70,3

Źródła: a/H.Göbel: Die städtebauliche Entwicklung von Kolberg.

Lindner Verlag Dusseldorf s.51

b/J.lindmajer: Zarys historii uzdrowiska Połczyn Zdrój /1688-1972/

Dzieje powiatu świdwińskiego.Wyd.Poznańskie 1973, s.386

c/Materiały VBS w Koszalinie

Obiekty sanatoryjne Połczyna Zdroju i Kołobrzegu - podobnie jak podczas I Wojny Światowej - służyły leczeniu rannych i rekonwalescencji żołnierzy armii niemieckiej.

W sanatorium "Borkowo" przejętym w 1937 roku przez Główny Urząd do Spraw Rasowych i Osiedleńczych SS /Rasse - und Siedlungshauptamt/, urządzono dom macierzyństwa organizacji Lebensborn /"źródło życia"/, w którym eksperymentowano w dziedzinie zachowania "czystości rasy niemieckiej". Przybywały tam niezamężne matki i sieroty, a także dzieci zrabowane przeważnie polskim rodzinom wykazujące /według kryteriów hitlerowskich/ - cechy rasowo wartościowe - aby je zgermanizować^{25/}

Po wyzwoleniu w 1945 roku połczyńskie sanatoria początkowo wykorzystywano do leczenia żołnierzy radzieckich i polskich, a po przejęciu uzdrowiska w kwietniu 1945 roku zaczęto przyjmować pierwszych kuracjuszy cywilnych.

Jednocześnie powołano do życia - z siedzibą w Połczynie Zdroju - Okręgowy Zarząd Kąpielisk i Zdrojowisk Pomorza Zachodniego /z czasem przemienowany na Państwowy Zarząd Uzdrowisk Pomorza Zachodniego/, któremu powierzono kierowanie i kordynowanie działalności 21 kąpielisk nadmorskich oraz uzdrowiskami: Połczynie Zdroju i Trzcińsku Zdroju.

W czerwcu 1946 rozpoczęto wyremontowanie sanatoriów: "Lechia" i "Borkowo" - do otwarcia pierwszego po wojnie sezonu kąpielowego w Połczynie Zdroju, a w 1949 roku czynnych tam było już 5 sanatoriów posiadających łącznie około 1.000 miejsc.

W październiku 1948 roku powstała w Koszalinie Dyrekcja Okręgu Morskiego Funduszu Wczasów Pracowniczych, która obejmując swym zasięgiem całe wybrzeże od Świnoujścia do Krynicy Morskiej - między innymi uruchomiła w 1949 roku domy wczasowe w Ustronie

w Ustroniu Morskim, Sarbinowie, Chłopach, Mielnie, Uniestach, Darłównu i Połczynie Zdroju^{26/}. W sumie było to jednak zaledwie kilkaset miejsc noclegowych, lecz już w 1956 roku, na terenie całego województwa FWP posiadał 93 domy czasowe dysponującymi 1795 miejscami noclegowymi.

Stopniowo też zaczyna w tym czasie narastać ruch turystyczny, zwłaszcza w pasie nadmorskim, a także - chociaż wyraźnie słabiej - na obszarach Pojezierza. Widoczny jest przy tym przede wszystkim rozwój turystyki kolonijnej i obozów młodzieżowych, które w 1958 roku dysponowały w ówczesnym województwie 27.170 miejscami, z których skorzystało 54.340 dzieci i młodzieży. Do ważniejszych ośrodków kolonijnych należały następujące miejscowości: Mielno - Unieście /2.000 miejsc/, Kołobrzeg /1.700 miejsc/, Dźwirzyno /1.400 miejsc/, Darłówek /1.030 miejsc/, Ustronie Morskie /1.000 miejsc/. Poza tym mniejsze grupy dzieci i młodzieży przebywało na koloniach i obozach w wielu innych miejscowościach, jak: Dąbki, Koszalin, Chłopy, Sarbinowo, Biały Bór, oraz w miejscowościach obecnie znajdujących się w województwie śląskim czy też pilskim, a wówczas należących do województwa koszalińskiego^{27/}. Przy organizowaniu kolonii i obozów młodzieżowych wykorzystywano głównie szkoły, internaty i pałace dawnych właścicieli ziemskich, ale nierazko również urządzano je w atrakcyjnych miejscach /nad morzem, nad jeziorem w lesie itp/ pod namiotami.

Poznanie bezspornych walorów turystycznych województwa i możliwości rekreacyjnych na tym terenie, pobudziło zainteresowanie niektórych jednostek gospodarczych możliwościami zbudowania ośrodków wypoczynkowych dla potrzeb własnych załóg

pracowniczych. Do pierwszych inwestorów, którzy wyrazili chęć budowy takich obiektów należy zaliczyć: Dyрекcję Okręgową Kolei Państwowych w Szczecinie, Zarząd Budowy Pieców Przemysłowych we Wrocławiu, Wojewódzki Zarząd Łączności w Koszalinie i Poznańskie Przedsiębiorstwo Robót Instalacyjnych w Poznaniu - które to jednostki w 1954 roku wystąpiły z odpowiednimi wnioskami i uzyskały decyzje lokalizacyjne pozwalające na budowę obiektów kolonijnych i czasowych ^{23/}.

Poza postanowieniem dotyczącym odbudowy sanatorium w Kołobrzegu, były to pierwsze decyzje po II Wojnie Światowej dotyczące budowy obiektów turystycznych na terenach obecnego województwa koszalińskiego. Łącznie takich decyzji wydano 228, z tego:

- w roku 1954 - 5 decyzji,
- w roku 1955 - 1 decyzja,
- w latach 1956 - 1962 - nie wydano żadnej decyzji lokalizacyjnej na budowę obiektów turystycznych,
- w roku 1963 - 3 decyzje,
- w roku 1964 - 14 decyzji,
- w roku 1965 - 20 decyzji,
- w roku 1966 - 12 decyzji,
- w roku 1967 - 23 decyzji,
- w roku 1968 - 29 decyzji,
- w roku 1969 - 18 decyzji,
- w roku 1970 - 4 decyzje,
- w roku 1971 - 6 decyzji,
- w roku 1972 - 22 decyzje,
- w roku 1973 - 9 decyzji,
- w roku 1974 - 11 decyzji,
- w roku 1975 - 10 decyzji,

- w roku 1976 - 8 decyzji,
- w roku 1977 - 9 decyzji,
- w roku 1978 - 3 decyzje,
- w roku 1979 - 7 decyzji,
- w roku 1980 - 6 decyzji,
- w roku 1981 - 2 decyzje,
- w roku 1982 - 3 decyzje,
- w roku 1983 - -
- w roku 1984 - 3 decyzje,
- w roku 1985 - -

Ö ile początkowo przeważnie występowało z wnioskami i uzyskiwano decyzje zezwalające na budowę obiektów prowizorycznych, bez specjalnych wymagań w zakresie standardu oraz obiektów towarzyszących, to w okresie późniejszym / już w latach sześćdziesiątych/, wyraźnie zwiększono wymagania, między innymi stawiając warunki aby zabudowa miała charakter trwały, przystosowany do całorocznego użytkowania i posiadała prawidłowe rozwiązanie w zakresie infrastruktury technicznej, zwłaszcza odnośnie odprowadzania ścieków i ogrzewania.

Narastanie ruchu turystycznego w województwie koszalińskim w granicach przed wejściem w życie Ustawy z 28.V.1975 roku o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz zmianie ustawy o radach narodowych, przedstawiono w tablicy 10.

Tablica 10

Ruch turystyczny w województwie koszalińskim
w latach 1950 - 1970 /w granicach ówczesnych/

R o k	Ruch turystyczny ogółem		z t o g o:			
	w tys. osób	dynamika	w pasie wybrzeża		na pozostałym obszarze woje- wództwa	
			turyści w tys. osób	dynami- ka	turyści w tys. osób	dynami- ka
1950	65	100,0	46	100,0	19	100,0
1955	130	200,0	91	197,8	39	205,3
1960	390	300,0	277	304,4	113	289,7
1965	750	192,3	485	175,1	265	234,5
1970	2.494	332,5	1.773	366,6	716	279,2

Źródło: Materiały Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki
Urzędu Wojewódzkiego w Koszalinie

Tendencja dalszego wzrostu ruchu turystycznego zarówno w pasie wybrzeża jak i na pozostałych obszarach województwa utrzymała się również w następnych latach. Szacuje się, że w 1975 roku w nowych granicach województwa - na obszarze stanowiącym zaledwie 46,8 % przed reformy - przebywało prawie 3.381 tysięcy turystów.

Szczytowym okresem były lata 1977 i 1978 kiedy to liczba turystów w województwie oscylowała już wokół 4,5 miliona.

W latach następnych a zwłaszcza po 1980 roku liczba turystów odwiedzających województwo koszalińskie gwałtownie zmalała do

2.052 tys. w roku 1982. Zdecydowała o tym ogólna sytuacja społeczno - polityczna w kraju i wynikające stąd różnego rodzaju trudności i ograniczenia w przemieszczaniu się ludzi. W miarę stabilizowania się sytuacji ogólnej, znów stopniowo przybywało turystów i w 1985 roku było ich już 3.150 tys. z czego prawie 75 % w miejscowościach nadmorskich.

Obliczenia te oparte są w dużej mierze na szacunkach, oczywiście przy wykorzystaniu ewidencji ruchu ludności, statystyki przedsiębiorstw transportowych, jednostek handlowych i usługowych, ocen frekwencji na obozowiskach namiotowych itp.

Na ogół stosuje się podział ruchu turystycznego na:

- turystykę pobytową,
- turystykę wycieczkową,
- wypoczynek świąteczny.

Ponadto w sprawozdawczości jednostek administracji państwowej wyróżnia się tzw. ruch tranzytowy, rozumiany jako przejazd turystów przez dany obszar z zatrzymaniem się jedynie dla spożycia posiłku, zakupu paliwa itp.

Stosując ten sposób grupowania ruchu turystycznego, jego rozmiary i struktura w latach 1975, 1982 i 1985 - według materiałów Wydziału kultury fizycznej i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Koszalinie - kształtowała się jak w tablicy 10 .

Przy okazji warto zauważyć, że o ile w materiałach Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego określa się, że z turystyki pobytowej w 1985 roku skorzystało 1.000 tys.osób, to Wojewódzki Urząd Statystyczny przy zastosowaniu tzw. metody hotelowej oblicza, że w 1985 roku za okres od stycznia do 30 września we wszystkich obiektach turystycznych, czasowych i sanatoryjnych całego województwa koszalińskiego skorzystało z noclegów 630,5 tys.osób. Różnica jak widać zasadnicza lecz

Tablica 44

Rozmiary i struktura ruchu turystycznego
w województwie koszalińskim

Wyszczególnienie	L a t a					
	1975		1982		1985	
	Liczba turystów w tys.	Struk- tura w %	Liczba turystów w tys.	Struk- tura w %	Liczba turystów w tys.	Struk- tura w %
O g ó ł o m	3.381	100,0	2.052	100,0	3.150	100,0
z tego:						
- turystyka						
pobytowa	1.285	38,0	653	31,8	1.000	31,7
- turystyka						
wycieczkowa	556	16,4	49	2,4	460	14,6
- wypoczynek						
świąteczny	850	25,2	1.100	53,6	1.200	38,1
- ruch tranzy-						
towy	690	20,4	250	12,2	490	15,6

Źródło: Według sprawozdań Wydziału Kultury Fizycznej i turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Koszalinie za lata 1975 - 1985.

bynajmniej nie daje podstaw do zakwestionowania rzetelności którejkolwiek z tych informacji.

Przy bliższym badaniu tego zagadnienia okazuje się, że dyscyplina meldunkowa w tym zakresie nie jest zbyt rygorystycznie przestrzegana. Z materiałów urzędów gminnych i miejskich wynika, że nawet turyści zagraniczni, nie wspominając o krajowych, podróżujący z własnymi namiotami bądź przyczepami campingowymi, najchętniej nie dokonują formalności meldunkowych jeżeli zamierzony pobyt na tym samym miejscu ma trwać krócej aniżeli kilka dni. Podobnie nie dokonują czynności meldunkowych turyści, którzy korzystają z krótkotrwałej gościny u krewnych i znajomych. Poważną pozycję stanowią także kolonie i obozy młodzieżowe,

które nie są uwzględnione w sprawozdawczości statystycznej.

Bazsprzecznie największe natężenie ruchu turystycznego występuje w Kołobrzegu i jego okolicach /gmina Kołobrzeg i Ustronie Morskie/, w gminie Mieleno, w mieście i gminie Darłowo oraz w Koszalinie. W miejscowościach nadmorskich skupia się przede wszystkim turystyka wypoczynkowa /urlopowa i świąteczna/ oraz turystyka krajoznawcza.

Głównym ośrodkiem koncentracji turystyki specjalistycznej /kwalifikowanej/ są obszary pojezierza. Rozwija się przede wszystkim wędkarstwo, myślistwo oraz sport żeglarski i kajakowy. W Białym Borze organizowane są wczasy "w siodle", a w kilku innych miejscowościach można skorzystać z przejażdżek konnych.

Do najchętniej uczęszczanych szlaków turystyki kajakowej należą:

- rzeką Parsętą od ^{Osówka} Biełogardu przez Karlino do Kołobrzegu;
- rzeką Radwią z jeziora Kwiecko przez Mostowo, Niedalino, Karlino i dalej Parsętą do Kołobrzegu;
- rzeką Gwdą wypływając z jeziora Wierzchowo przez jezioro Smoleńsko oraz Wielimie i dalej z biegiem rzeki już po terenie województwa pilskiego;
- rzeką Drawą z jeziora Drawsko przez Złocieniec, Drawsko Pomorskie, jeziora Lubie i Wielkie Dębno do Prostyni i dalej na teren województwa szczecińskiego;
- po "Pętli Szczecineckiej" szlakiem prowadzącym ze Szczecinka /z jeziora Trzesiecko/, rzeką Niezdobną, jeziorem Wielimie, rzeką Dołgą, Jeziorem Dołgie, kanałem Stępińskim, jeziorami: Dębno, Drężno i Wierzchowo, a następnie rzeką Gwdą do jeziora Wielimie i Trzesiecko.

Turystyka krajoznawcza uprawiana jest w zasadzie na terenie całego województwa po głównych turystycznych szlakach komunikacji drogowej.

Największym zainteresowaniem turystyki krajoznawczej cieszą się zabytki historyczne i budownictwo współczesne w Darłowie, Kołobrzegu i Koszalinie oraz pozostałości umocnień "Wału Pomorskiego". Licznie odwiedzane są także cmentarze żołnierzy polskich i radzieckich z 1945 roku poległych w walkach o wyzwolenie tych ziem oraz pomniki przyrody takie jak: "Trygłow" olbrzymi głaz narzutowy o obwodzie 50 m w Tychowie, "Aleja Bukowa" na drodze kołowej z Koszalina do Polanowa, liczne dęby i lipy o obwodzie przy ziemi niekiedy ponad 500 cm oraz roślinność reliktowa itp. Spośród obiektów stanowiących współczesne osiągnięcie myśli technicznej najczęściej odwiedzana jest elektrownia szczytowo - pompowa w Żydlowie i amfiteatr w Koszalinie.

Podstawową grupę turystów przybywających do województwa stanowią turyści krajowi, głównie z dużych aglomeracji i ośrodków przemysłowych. Średni pobyt w obiektach wczasowych wynosi 14 dni, w ^{hotelach 3} sanatoriach 15 dni, w domach wycieczkowych 5 dni, w schroniskach 2 dni, a na campingach 8 dni, a w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego 19,5 dni.

Z punktu widzenia interesu gospodarki narodowej najbardziej pożądanymi gośćmi są turyści zagraniczni.

W 1984 roku w obiektach turystycznych i wczasowych województwa udzielono 29.283 noclegów /o 110.335 noclegów mniej aniżeli w 1977 roku/ dla 9.494 cudzoziemców /o 17.032 mniej niż w 1977 roku/.

Około 78% z ogólnej liczby wspomnianych noclegów i 80% osób, to turyści z tzw. II obszaru płatniczego, głównie z Republiki Federalnej Niemiec i Skandynawii, przy czym w stosunku do 1977

roku nastąpiło odwrócenie proporcji: wówczas, w 1977 roku, turyści z krajów socjalistycznych stanowili 57%.

Oczywiście nie jest to obraz pełny, ponieważ statystyka nie obejmuje krótkotrwałych pobytów cudzoziemców u krewnych i znajomych, zatrzymujących się na "dzikich" parkingach oraz przejazdów tranzytowych.

W ruchu turystycznym uczestniczą nie tylko przybysze z innych regionów, ale również ludność miejscowa. Formy tego uczestnictwa są różne: od kilkugodzinnych wypraw poza miejsce stałego zamieszkania, do dłuższych pobytów w pobliskich ośrodkach wypoczynkowych i sanatoriach.

Turystyka w województwie koszalińskim ma charakter wybitnie sezonowy.

Natężenie ruchu turystycznego w województwie wykazuje ścisłą współzależność z letnim okresem urlopowo - wakacyjnym, dniami wolnymi od pracy, a w dni upalne także z godzinami kończenia pracy w przedsiębiorstwach i instytucjach.

Poczynając od drugiej połowy maja ruch turystyczny stopniowo wzrasta i na przełomie lipca - sierpnia osiąga swoje apogeum. Następnie szybko maleje i w miesiącach jesiennych kształtuje się na najniższym poziomie w roku. Sytuacja taka każdego roku, z minimalnymi odchyleniami, cyklicznie się powtarza. Przyczyn tego stanu nierzadko upatruje się w braku odpowiednio przygotowanej, stałej bazy noclegowej. Bliższe zbadanie tego zjawiska nie potwierdza takich sugestii. Okazuje się, że wykorzystanie istniejącej bazy noclegowej przystosowanej do całorocznej działalności, w okresie od października do kwietnia włącznie, kształtuje się na poziomie od 35 % do 85 %, a tylko sporadycznie dochodzi do 95 %.

W strukturze ruchu turystycznego bardzo wysoki odsetek stanowi młodzież szkolna i studencka korzystająca latem z kilkumiesięcznych ferii. Nie wydaje się by miało realną szansę takie zróżnicowanie okresu wakacyjnego i nauki dla poszczególnych szkół, by liczba młodzieży korzystającej z przerwy w zajęciach szkolnych przez cały rok była stała.

Nie można także się spodziewać masowego zainteresowania przez pozostałych turystów pobytem nad morzem poza sezonem letnim, który faktycznie, bez względu na zabiegi administracyjne i ekonomiczne - zamyka się w okresie od 16 maja do 15 września. Potrzebę kontaktu z wodą morską czy jeziorem stanowiącą jeden z głównych motywów przyjazdów turystycznych, ludzie odczuwają przede wszystkim w upalne dni i pragnienia tego nie jest w stanie zrehabilitować nadzieja na "piękny urlop na wybrzeżu w zimie". Tak więc z sezonowością turystyki w województwie koszalińskim - chociaż można, a nawet trzeba dążyć do jej zmniejszenia - należy się pogodzić jako zjawiskiem obiektywnie występującym, bez względu na stan techniczny bazy turystycznej. Jest to niewątpliwie zjawisko o charakterze stałym.

2. Obsługa ruchu turystycznego w województwie koszalińskim.

Wraz z narastaniem ruchu turystycznego w województwie koszalińskim, wykształcały się również formy organizacyjne jego obsługi. Jak już wspomniano na innym miejscu, początkowo było to lecznictwo sanatoryjne, a następnie inspirowany przez związki zawodowe wypoczynek dwutygodniowy w domach Funduszu Wczasów Pracowniczych. Związki zawodowe organizowały również na zasadzie w dużej mierze świadczeń socjalnych, krótkotrwałe wyjazdy turystyczne w ramach wypoczynku świątecznego i po pracy. Przyjazdy turystów indywidualnych z reguły o charakterze poznawczym były nieliczne, ich potrzeby zabezpieczały funkcjonujące na zasadach ogólnych placówki handlowe i gastronomiczne oraz hotele. Z czasem ten rodzaj turystyki wyraźnie się rozwinął. Poza tym wyłoniła się konieczność zabezpieczenia przez zakłady pracy wypoczynku dla licznych grup zawodowych. Bardziej zamożne przedsiębiorstwa budowały dla swych pracowników zakładowe ośrodki wypoczynkowe, finansowane ze środków inwestycyjnych i funduszu socjalnego. Pozostałe zakłady pracy nie posiadające własnych obiektów wypoczynkowych były zainteresowane na zasadzie pełnej odpłatności powierzaniem/organizowaniem wypoczynku dla swoich pracowników przez jednostki wyspecjalizowane w tego rodzaju usługach. W 1985 roku w pełni odpłatną obsługę ruchu turystycznego w województwie ^{sprawowały} ~~wspierały~~ następujące jednostki gospodarki uspołecznionej:

1. Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Turystyczne "Jantaria" w Koszalinie utworzone 1.IV.1974 roku. Organem założycielskim jest Wojewoda Koszaliński.

Przedmiotem działania WPT jest świadczenie na obszarze województwa koszalińskiego usług turystycznych w szczególności:

- prowadzenie usług hotelarskich i noclegowych,
- prowadzenie campingów, pól namiotowych i płatnych biur zakwaterowań /które między innymi mają również poć dni-

- czyć w zawieraniu umów między pozostałymi organizatorami ruchu turystycznego i właścicielami kwater prywatnych/ oraz organizowanie reklamy i informacji turystycznej,
- świadczenie usług gastronomicznych za pośrednictwem własnych restauracji, kawiarni hotelowych, punktów żywienia w campingach, stożówek i innych obiektów żywienia,
 - świadczenie turystycznych usług przewozowych przy pomocy własnych lub obcych środków transportowych,
 - prowadzenie kas wymiany walut obcych oraz punktów sprzedaży towarów Przedsiębiorstwa Handlowego "PEWEX".

Ponadto do zakresu działania WPT włączono prowadzenie wykonawstwa inwestycyjno - remontowego obiektów turystycznych;

2. Kołobrzeskie Przedsiębiorstwo Turystyczne "Bałtywia" w Kołobrzegu utworzone z dniem 1.I.1973 roku na mocy uchwały Prezydium MRN w Kołobrzegu. Zasady funkcjonowania tego przedsiębiorstwa oraz powierzone mu zadania są niemal identyczne jak Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Turystycznego w Koszalinie. Jediną istotną różnicą jest jego mniejszy zasięg terytorialny, ograniczony w zasadzie do miasta Kołobrzegu i sąsiadujących z nim miejscowości nadmorskich. W swoim czasie były podejmowane próby /z których zrezygnowano/, podporządkowania KPT "Bałtywia" Wojewódzkiemu Przedsiębiorstwu Turystycznemu w Koszalinie;
3. Istniejący od XI.1960 r. początkowo jako ^{oddziału poznańskiego} filia następnie samodzielny Oddział Ogólnokrajowej Spółdzielni Turystycznej "Gromada" w Koszalinie działający od kwietnia 1961 r. na obszarze województw: koszalińskiego i słupskiego. Oddział prowadzi następujące rodzaje działalności usługowej:
 - organizowanie turystyki wycieczkowej krajowej i zagranicznej.

- prowadzenie wczasów we wsiach letniskowych i własnych obiektach,
 - wykonywanie usług przewozowych, hotelarskich i gastronomicznych według doraźnych zleceń klientów;
4. Spółdzielcze Biuro Turystyczne "Turysta" Oddział Międzywojewódzki w Koszalinie otworzony w 1957 roku. Oddział zajmuje się przede wszystkim organizowaniem na obszarze województw koszalińskiego, słupskiego i pilskiego wycieczek na imprezy sportowe i do teatrów w większych ośrodkach miejskich oraz krajoznawczych / w tym także do innych państw/. Poza tym "Turysta" organizuje młodzieżowe kolonie i obozy wędrownie oraz prowadzi własny pensjonat w Kołobrzegu i sprzedaż skierowań do ośrodków wczasowych prowadzonych przez inne oddziały "Turysty", a także sprzedaż walut zagranicznych dla turystów krajowych;
5. Polskie Biuro Podróży "ORBIS" na terenie województwa posiada oddziały: w Koszalinie, od 1950 roku, w Szczecinku od 1977 roku, w Kołobrzegu od 1966 roku. Poza tym jako odrębna jednostka organizacyjna od 1975 roku prowadzi działalność nowo - zbudowany w Kołobrzegu hotel "Orbis - Solny". Oddziały "Orbisu" prowadzą między innymi:
- organizację i obsługę grupowych i indywidualnych przyjazdów z zagranicy oraz wyjazdów za granicę, łącznie z wymianą walut, a także załatwianie spraw paszportowych;
 - organizowanie dla cudzoziemców wczasów wypoczynkowych i specjalistycznych /polowań, wędkarstwa/, pobytu w sanatoriach i udziału w różnych imprezach,
 - sprzedaż biletów komunikacyjnych na linie zagraniczne i krajowe,
 - wczasy w obiektach dzierżawionych,
 - pośredniczą przy załatwieniu usług hotelowych i gastronomicznych,

- organizowanie i obsługę imprez zleconych /konferencji, zjazdów, kongresów, wycieczek itp./,
 - świadczenie własnymi środkami transportowymi i organizowanie usług pasażerskich;
6. Polski Związek Motorowy Okręgowy Zespół Działalności Gospodarczej w Koszalinie od 1974 roku prowadzi na terenie województwa koszalińskiego i skupskiego:
- stacje obsługi samochodów i parkingi strzeżone,
 - szkolenie motorowców kierowców
 - obsługę związaną z wydawaniem międzynarodowych dokumentów drogowych i ubezpieczeniem pojazdów przy wyjazdach zagranicznych,
 - organizowanie zagranicznej turystyki motorowej przyjazdowej i wyjazdowej dla turystów posiadających własne pojazdy mechaniczne, a także autokarami zespołu,
 - sprzedaż bonów na paliwo i paliwa we własnych stacjach paliwowych,
 - sprzedaż części samochodowych, map, znaczków i pamiątek.
7. Powstałe w 1979 roku Biuro Zagranicznej Turystyki Młodzieżowej "Juwentur" w Koszalinie organizuje wczasy i wycieczki do międzynarodowych ośrodków młodzieżowych w atrakcyjnych miejscowościach turystycznych;
8. Okręgowy Zespół Gospodarki Turystycznej PTTK w Koszalinie (początkowo jako okręgowy Zespół Obiektów Turystycznych) od 1973 organizuje wypoczynek w kwaterach prywatnych, prowadzi domy wycieczkowe, campingi oraz zakłady żywienia zbiorowego i sprzedaż pamiątek oraz własnych wyrobów wytwarzanych w ramach t.zw. produkcji chałupniczej.
9. Oddziały PTTK w Koszalinie, Kołobrzegu, Darłowie i Szczecinku organizujące wypoczynek w kwaterach prywatnych i prowadzące obsługę wycieczek, sprzedaż pamiątek, wypożyczalnie sprzętu turystycznego itp.

Wszystkie wymienione tu jednostki prowadzą obsługę ruchu turystycznego w celach gospodkowych, na zasadach pełnej

odpłatności. Należy jednak podkreślić, że dotychczas turystyka wypoczynkowa organizowana była przede wszystkim ~~w ramach~~ przy finansowej pomocy państwa, bądź uspołecznionych zakładów pracy lub organizacji społecznych. Z pomocy tej korzystali w różnej wysokości wszyscy pracownicy uspołecznionych zakładów pracy, młodzież szkolna i emeryci. Wymienić tu należy takie formy, jak: wczasy w ośrodkach wypoczynkowych, kolonie i obozy dla młodzieży, wypoczynek świąteczny, wycieczki i szeroko rozumianą rekreację oraz pobyt w sanatoriach i prewentoriach /jeżeli uzasadnia to stan zdrowotny zainteresowanego/.

Organizacją tego rodzaju wczasów zajmują się:

- Zarząd Okręgowy Funduszu Wczasów Pracowniczych w Koszalinie,
- zakłady pracy z różnych regionów kraju i miejscowości województwa posiadające tu własne ośrodki wypoczynkowe,
- miejskie i gminne ośrodki sportu i rekreacji,
- organizacje społeczne, jak np. związki zawodowe, Polskie Towarzystwo Turystyczne - Krajoznawcze, kluby sportowe.

Niewątpliwie największymi tradycjami w obsłudze wypoczynku dysponuje Fundusz Wczasów Pracowniczych, działający w województwie od 1949 roku. Fundusz Wczasów Pracowniczych posiada swoje domy wczasowe w Mielnie, Ustroniu Morskim, Sarbinowie, Darkówku, Kołobrzegu, Chłopach i w Połczynie Zdroju. Poza tym na terenie województwa koszalińskiego FWP okresowo prowadził sezonowe ośrodki wczasowe w Szczecinku, Łubowie, Polanowie, Białym Borze, Pile, Kaliszu Pomorskim, Starym Drawsku i w Drawsku Pomorskim.

Podstawowe potrzeby turystyki wypoczynkowej zabezpieczają zakładowe ośrodki wczasowe, które są budowane i zarządzane przez jednostki gospodarcze i administracyjne oraz organizacje

społeczne z różnych części kraju, głównie jednak ze Śląska, Wrocławia, Warszawy i Łodzi.

Ośrodki sportu i rekreacji istnieją w gminach: Gościno, Kołobrzeg, Mielno i Ustronie Morskie oraz we wszystkich miastach z wyjątkiem Barwice, Bobolic, Czaplinka i Karlina. Do ich zakresu czynności, poza administrowaniem własnymi obiektami sportowymi i turystycznymi, między innymi należy koordynacja /z upoważnienia naczelników miast i gmin/ poczynąń związanych z przygotowaniem i przebiegiem sezonu turystycznego na terenie miasta względnie gminy.

Organizowaniem kolonii i obozów dla młodzieży zajmują się organizacje młodzieżowe /ZHP, ZSMP/, władze oświatowe oraz rady zakładowe związków zawodowych, zarówno z terenu województwa koszalińskiego jak i innych regionów kraju. Do tego celu wykorzystywane są między innymi miejscowe szkoły i internaty w okresie przerw wakacyjnych, a także pola namiotowe i campingi.

Wypoczynek świąteczny poza miejscem stałego zamieszkania zarówno ludności z terenu województwa jak i z innych regionów kraju w dużej mierze organizowany jest samodzielnie przez indywidualnych turystów. Najczęściej są to "wyprawy rodzinne" własnym samochodem, w których uczestniczy po kilku członków rodzin /rodzice z dziećmi itp./.

Znaczny też udział w organizowaniu wypoczynku świątecznego posiadają zakłady pracy oraz organizacje młodzieżowe i inne organizacje społeczne. Nierzadko tego rodzaju wypoczynek połączony jest z imprezami sportowymi, zbieraniem grzybów i jagód oraz z uprawianiem wędkarstwa.

Lecznictwo sanatoryjne prowadzą dwa państwowe przedsiębiorstwa uzdrowiskowe, a mianowicie: w Kołobrzegu i Połczynie

Zdroju, które niezależnie od własnych pomieszczeń, poza sezonem letnim wykorzystują niektóre zakładowe ośrodki wypoczynkowe do zakwaterowania kuracjuszy.

Działalność sanatoryjna prowadzona jest również przez liczne ośrodki zakładowe zwłaszcza należące do przedsiębiorstw przemysłu wydobywczego, chemicznego, maszynowego i budownictwa.

Turystyka krajoznawcza w województwie posiada o wiele skromniejsze znaczenie aniżeli wynika to z jej procentowego udziału w strukturze ruchu turystycznego /22,2 %/. Dominującą formą są wycieczki zbiorowe, głównie autokarowe, przy czym zwiedzanie województwa koszalińskiego odbywa się nierzadko "po drodze" do Szczecina, Świnoujścia, Gdańska, NRD itp. W 1985 roku, po obszarze województwa PTTK zorganizowało 5.125 wycieczek /w których uczestniczyło 240 tys. osób/. Głównym organizatorem turystyki krajoznawczej jest Polskie Towarzystwo Turystyczno - Krajoznawcze posiadające w województwie w 1985 roku 6.991 członków skupionych w 102 kołach i 51 klubach na prawach koła. Do obsługi wycieczek było 250 przewodników i 714 tak zwanych "Organizatorów turystyki".

Podobnie jak turystyka wypoczynkowa również turystyka krajoznawcza wspierana jest finansowo przez zakłady pracy i związki zawodowe.

Turystyka kwalifikowana, stanowiąca 4,6 % całego ruchu turystycznego w województwie, polega na uprawianiu wędkarstwa, myślistwa, jazdy konnej, żeglarstwa oraz różnego rodzaju wędrówek: pieszych, kolarskich, kajakowych itp.

Niewątpliwie najbardziej popularną dyscypliną jest wędkarstwo. Do jej uprawiania na terenie całego kraju upoważnieni są wszyscy członkowie Polskiego Związku Wędkarskiego oraz na

określonym akwenie osoby, które wykupiły okresowe karty wędkarskie. W 1985 roku Polski Związek Wędkarski na terenie województwa koszalińskiego posiadał 21.279 członków. Sprzedaż okresowych kart wędkarskich na skutek wysokiej ich ceny jest minimalna /do 30 kart rocznie/, podczas gdy na przykład w 1977 roku sprzedano 1.654 kart dla turystów krajowych i 46 kart dla cudzoziemców.

Myślistwo w 1985 roku uprawiało 2.279 członków Polskiego Związku Łowieckiego mieszkańców województwa oraz około 600 myśliwych spoza województwa. Ponadto za pośrednictwem P.P. "Orbis" organizowano polowania dla myśliwych cudzoziemców.

Żeglarstwo i pozostałe rodzaje turystyki kwalifikowanej organizują kluby Polskiego Towarzystwa Turystyczno - Krajoznawczego, Liga Obrony Kraju, a także zakładowe organizacje związkowe i młodzieżowe. Tak na przykład w 1985 roku w 859 wycieczkach i imprezach turystyki kwalifikowanej zorganizowanych przez PTTK w województwie uczestniczyło 21.678 osób.

Organizatorem turystyki jeździeckiej na szerszą skalę do 1980 było Państwowe Stado Ogierów. /Przejażdżki bryczkami konnymi dla turystów okresowo organizuje także kilka państwowych gospodarstw rolnych/.

Państwowe Stado Ogierów w Białym Borze ^{prowadziło} prowadzi działalność turystyczną w oparciu o własny pensjonat posiadający 40 miejsc noclegowych. Turyści ^{mogli} mogą korzystać z jazd konnych organizowanych w terenie lub ujeżdżalni /jeźdźcy zaawansowani/ oraz z nauki jazdy konnej.

W sezonie letnim ponadto ^{mogli} mogą korzystać ze sprzętu wodnego w jaki wyposażona jest przystań nad jeziorem Bielsko oraz z jazdy bryczkami, ewentualnie saniami w sezonie zimowym.

Akwizycję za granicą prowadziło Biuro Zagranicznej Turystyki Przyjazdowej "Orbis" w Warszawie, a w kraju prowadzona była w oparciu o własną akwizycję Państwowego Stada Ogierów. W 1931 roku działalności tej całkowicie zaniechano, zaś pensjonat wydzierżawiono Kopalni Węgla Kamiennego na organizowanie wczasów.

W obsłudze ruchu turystycznego uczestniczą przede wszystkim jednostki organizacyjne specjalnie w tym celu powołane, zaliczane do "bezpośredniej" gospodarki turystycznej. Ich specyfikację oraz ogólny zakres działania przedstawiono powyżej. Należy jednak nadmienić, że w obsłudze turystów znaczący udział mają także przedsiębiorstwa i instytucje, których zasadniczym zadaniem jest zaspokajanie potrzeb stałych mieszkańców województwa w zakresie komunikacji, handlu, gastronomii, działalności rozrywkowej i innych usług.

Ogólny nadzór i koordynacja obsługi ruchu turystycznego sprawowane są w województwie przez Wojewodę i podporządkowany mu Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego. W miastach i gminach podobne funkcje sprawują naczelnicy / w Koszalinie i w Kołobrzegu - prezydenci miasta/. Należy zauważyć, że możliwości szczegółowego interesowania się całokształtem związanych z tym zagadnień przez terenowe władze administracyjne, jak i zakres ich uprawnień koordynacyjnych w stosunku do jednostek planowanych centralnie - są bardzo skromne. Jedynie urzędy miejskie w Koszalinie, Szczecinku i Kołobrzegu dysponują po jednym pracowniku zajmującym się wyłącznie sprawami turystyki, natomiast w pozostałych urzędach miejskich i gminnych zagadnienia te prowadzone są przez pracowników prowadzących także inne czynności.

W roku 1964 - w ramach jednolitego systemu informacji turystycznej w kraju - przy Wojewódzkim Komitecie Kultury Fizycznej w Koszalinie utworzono Wojewódzki Ośrodek Informacji Turystycznej. Po różnego rodzaju przekształceniach i zmianach organizacyjnych, obecnie przy Wojewódzkim Ośrodku Sportu i Rekreacji prowadzi działalność Wojewódzkie Centrum Informacji Turystycznej, do którego zadań między innymi należy:

- zbieranie, przetwarzanie, opracowywanie i upowszechnianie informacji turystycznej,
- merytoryczne kierowanie pracą punktów informacji turystycznej w województwie,
- szkolenie i konsekwentne prowadzenie pracy informatorów turystycznych oraz prowadzenie stażowego pośrednictwa dla zakładów pracy, szkół w zakresie organizacji wypoczynku i turystyki,
- propagowanie i oferowanie różnego rodzaju usług turystycznych oraz pośredniczenie w ich sprzedaży,
- popularyzowanie regionu i miejscowości turystycznych, zwłaszcza mało znanych,
- prowadzenie "banku rezerw czasowych", rezerwacji miejsc oraz sprzedaży biletów na imprezy turystyczne, rekreacyjno-kulturalne i sportowe, a także związane z obsługą turystów,
- sprzedaż wydawnictw o tematyce turystycznej i pamiątek.

Wypada jednak zauważyć, że jak dotąd nie wszystkie zadania z tego zestawu są realizowane.

3. Dostępność komunikacyjna województwa koszalińskiego

Z pojęciem turystyki w sposób nierozłączny związane jest przemieszczanie się ludzi z jednego miejsca na inne. Sposoby tego przemieszczania mogą być i są bardzo zróżnicowane: od wędrówek pieszych i tzw. "autostopu" poczynając, poprzez przejazdy rowerowe, motocyklowe, samochodowe i kolejowe - na transporcie wodnym oraz lotniczym kończąc.

Z wyjątkiem wędrówek pieszych i rowerowych, - każda z tych form wymaga istnienia odpowiedniej sieci transportowej, urządzeń technicznych oraz systemu połączeń komunikacyjnych.

Podstawowym kierunkiem z jakiego następuje napływ turystów do województwa są środkowe i południowe regiony kraju, a zwłaszcza największe aglomeracje i okręgi przemysłowe. Decydujące znaczenie dla ruchu kółowego na tym kierunku posiadają:

- droga: Kołobrzeg - Koszalin - Bobolice z odgałęzieniami:
 - a/ przez Biały Bór, Człuchów, Toruń do Warszawy,
 - b/ przez Szczecinek i Piłę do Poznania i dalej na południe Polski,
- tzw. "szlak solny" z Kołobrzegu przez Karlino, Białogard, Połczyn Zdrój, Czaplinek, Wałcz, Piła - w kierunku Poznania.

Znaczące w ruchu drogowym są również przejazdy turystów ze Skandynawii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Republiki Federalnej Niemiec i z innych krajów Europy Zachodniej. Część z nich na dłużej zatrzymuje się na terenie województwa koszalińskiego, część zaś przejeżdża tranzytem w kierunku Gdańska i Olsztyna. Turystom ci korzystają przede wszystkim z drogi kółowej Nr.6 biegnącej równoleżnikowo przez Karlino, Koszalin, Chłupsk,

lub z drogi Nr10 przebiegającej jedynie krótkim odcinkiem przez południowy skraj województwa koszalińskiego / przez Kalisz Pomorski/.

Do turystycznych szlaków kołowych należy zaliczyć drogę "1000 jezior" biegnącą przez Drawsko, Złocieniec, Czaplinek, Szczecinek, Biały Bór i dalej w kierunku Miastka i Bytowa oraz "turystyczną drogę nadmorską" ciągnącą się wzdłuż całego wybrzeża Bałtyku, w województwie koszalińskim od Dźwirzyna poprzez Kołobrzeg, Ustronie Morskie, Gąski, Sarbinowo, Mielno, Łazy, Dąbki, Darłowo, Wicie. Drogi te nie posiadają jednak większego znaczenia dla ruchu tranzytowego turystów.

Na 100 km² powierzchni województwa przypada 39,9 km dróg twardych, podczas gdy średnio w skali kraju przypada 46,1 km/100 km². Większa od średniej krajowej gęstość sieci drogowej ma swoje zasadnienie w słabszym zurbanizowaniu regionu. Jej układ z punktu widzenia potrzeb ruchu turystycznego nie budzi zastrzeżeń, umożliwia bowiem sprawne przejazdy tranzytowe, a także pozwala na stosunkowo wygodne dotarcie pojazdem kołowym do obszarów turystycznych. Pewne trudności występują jedynie w pasie wybrzeża morskiego, gdzie uwzględniając natężenie ruchu turystycznego gęstość sieci drogowej oceniana jako niewystarczająca.

W sezonie letnim przy ważniejszych drogach kołowych do dyspozycji turystów zmotoryzowanych znajduje się 61 warsztatów samochodowych i stacji obsługi, 19 stacji benzynowych oraz 12 parkingów. Poza tym w ramach turystycznego zagospodarowania pośród lasów urządzono 51 parkingów i 93 miejsca postoju pojazdów mechanicznych oraz 33 miejsca biwakowania.

Międzyosiedlową /poza miejską/ komunikację autobusową zabezpiecza Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej w Koszalinie i wchodzące w jego skład następujące jednostki:

1. Oddział w Koszalinie, z placówką terenową w Darłowie.
2. Oddział w Kołobrzegu, z placówką terenową w Świdwinie.
3. Oddział w Szczecinku.

Przy przewozach pasażerskich zwłaszcza międzyregionalnych, największe znaczenie posiadają przewozy kolejowe. Układ sieci kolejowej w województwie koszalińskim jest zbliżony do układu dróg kołowych zarówno na kierunku wschód - zachód, jak i północ - południe. Zasadniczą rolę w przewozach turystycznych spełniają linie kolejowe biegnące:

- z Kołobrzegu przez Białogard, Szczecinek w kierunku Piły,
- ze Szczecina przez Świdwin, Białogard, Koszalin do Gdańska,
- ze Szczecinka przez Biały Bór do Słupska i dalej do Ustki,
- ze Szczecinka przez Czaplinek, Złocieniec i Drawsko Pomorskie do Stargardu Szczecińskiego,
- z Kołobrzegu do Koszalina i Trzebiatowa,
- z Darłowa do Sławna,
- z Połczyna Zdroju do Grzmiącej i Świdwina.

Pozostałe linie, podobnie jak sieć kolei wąskotorowych licząca 151 km długości, mają jedynie znaczenie lokalne. W przeliczeniu na 100 km² powierzchni, przypada 9,94 km linii kolejowych, to jest o 1,40 km więcej od średniego wskaźnika w skali całego kraju. Godnym jednak odnotowania jest również i to, że w województwie są to niemal wyłącznie linie jednotorowe i nie zelektryfikowane, a stan torów pozwala na rozwijanie szybkości na szlaku nie większej jak 100 km/godz.

Odprawy pasażerów koncentrują się na czterech stacjach kolejowych:

- w Koszalinie - 28% ogółu pasażerów odprawionych w województwie,
- w Kołobrzegu - 16% ogółu pasażerów odprawionych w województwie,
- w Szczecinku - 13% ogółu pasażerów odprawionych w województwie,
- w Białogardzie - 12% ogółu pasażerów odprawionych w województwie.

Na pozostałych stacjach PKP odprawiane jest pozostałe 31 % pasażerów

W poszczególnych miesiącach na przestrzeni roku, liczba odprawionych pasażerów ulega dużym wahanom: jeżeli w okresie jesiennym, zimowym i wiosną oscyluje ona nieco powyżej 700 tysięcy osób na miesiąc, to w sezonie letnim, poczynając od czerwca, wzrasta do około 800 tysięcy, a w okresie szczytowym przekracza 1 milion pasażerów na miesiąc.

Poza dojazdami lokalnymi, najwięcej podróżujących wykupowało w województwie koszalińskim bilety do: Katowic, Szczecina, Gdyni, Gdańska, Warszawy, Poznania, Wrocławia, Łodzi, Krakowa i Rzeszowa. Czas przejazdu nawet przy zastosowaniu najbardziej korzystnych połączeń kolejowych do bardziej oddalonych miejscowości jest stosunkowo długi i wynosi:

- z Koszalina do Katowic	- 11 godzin
- z Koszalina do Łodzi	- 10 godzin
- z Koszalina do Rzeszowa	- 16 godzin
- z Kołobrzegu do Krakowa	- 13 godzin
- z Kołobrzegu do Warszawy	- 10 godzin
- z Darłowa do Wrocławia	- 9 godzin
- z Połczyna Zdroju do Białogostoku	- 14 godzin

Niedogodności te w pewnej mierze eliminuje uruchomione w 1965 roku stałe połączenie lotnicze Koszalina z Warszawą. Niezależnie od tego w niektórych latach na okres od 15 czerwca do 15 września, uruchamiane są dodatkowe połączenia lotnicze do Katowic, Krakowa oraz Wrocławia. ^{i Rzeszowa.} ~~W latach 1973-1974 czynna~~
~~była również linia do Rzeszowa.~~

Regularność lotów w miejscowym porcie lotniczym jest na ogół zadowalająca. Dowóz pasażerów na lotnisko i z lotniska do dworców: kolejowego i autobusowego w Koszalinie odbywa się wydzielonymi autobusami PKS.

Standard usług uzależniony jest przede wszystkim od warunków w jakich następuje odprawa pasażerów. Stan budynków na koszalińskim lotnisku jest stosunkowo skromny zwłaszcza, że maksymalnie mogą one pomieścić jedynie 80 osób. Jeśli zauważyć, że wśród zawijających tu samolotów w lecie są również typu Il - 18 o 105-ciu miejscach na pokładzie, nie trudno sobie wyobrazić komplikacje przy odprawie pasażerów. Brak jest poza tym odpowiedniego zaplecza technicznego i gastronomicznego.

Mimo tych niewątpliwych mankamentów i wysokiej ceny biletów połączenia lotnicze Koszalina cieszą się powszechnym uznaniem.

4. Baza materialna turystyki w województwie koszalińskim

O atrakcyjności i pojemności obszaru turystyczno - wypoczynkowego w dużej mierze stanowi jego zagospodarowanie, polegające na przystosowaniu środowiska geograficznego do potrzeb i oczekiwań turysty.

Decydującym ogniwem zagospodarowania turystycznego jest baza noclegowa. Obejmuje ona:

1. ogólnie dostępne obiekty turystyczne takie jak: hotele, motele, zajazdy, domy wycieczkowe, campingi, pola biwakowe, schroniska i inne obiekty wykorzystywane przez turystów.
2. obiekty czasowo - wypoczynkowe należące do zakładów pracy, Funduszu Wczasów Pracowniczych, związków zawodowych i organizacji społecznych.
3. zakłady lecznictwa uzdrowiskowego.
4. kwatery prywatne.

Wielkość i charakter bazy noclegowej w województwie koszalińskim według stanu na 31.VII. w latach 1975 i 1985, w oparciu o materiały Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Koszalinie, przedstawiono w tabeli 90.

W strukturze bazy noclegowej wyraźnie dominują obiekty czasowo - wypoczynkowe. W 1985 roku mieściło się w nich 83,0% wszystkich miejsc noclegowych, w tym:

- 80,2 % to ośrodki wypoczynkowe, szkoleniowo - wypoczynkowe i inne obiekty wykorzystywane na potrzeby wczasów - stanowiące własność zakładów pracy,
- 25,7 % to kwatery i inne obiekty prywatne wykorzystywane głównie przez zakłady pracy na cele wczasowe,
- 3,5 % to domy wypoczynkowe Funduszu Wczasów Pracowniczych.

W ogólnie dostępnych obiektach turystycznych /hotele, zajazdy, schroniska, campingi turystyczne itp./, znajdowało się tylko 13,5 % wszystkich miejsc noclegowych. Ich liczba na przestrzeni ostatnich 10 lat tylko nieznacznie wzrosła /o 4 obiekty i 802/ miejsca noclegowe/, ale jednocześnie zmienił się . . .

Obiekty turystyczne, czasowo-wypoczynkowe i zakłady lecznictwa uzdrowiskowego
w województwie koszalińskim w latach 1975 i 1985
/bez obiektów kolonijnych i wojskowych domów wypoczynkowych/

Rodzaje obiektów	L i c z b a obektów	1975		1985		
		L i c z b a		L i c z b a		
		całorocz- nych	sezo- nych	całorocz- nych	sezo- nych	
II. Obiekty turystyczne - razem	89	1.404	8.790	93	1.927	9.069
- Hotele	14	1.027	97	7	1.095	11
- Motele i zajazdy	-	-	-	9	83	317
- Domy wycieczkowe	6	-	167	20	655	436
- Schroniska młodzieżowe	22	-	655	25	-	796
- Campingi turystyczne	13	48	1.092	17	-	5.183
- Pola biwakowe	34	-	6.430	11	-	1.400
- Pokoje gościnne dla turystów	x	40	349	x	54	732
- Inne obiekty wykorzystywane dla turystów	-	-	-	4	40	174
III. Obiekty czasowo-wypoczynkowe razem	394	2.487	55.642	402	2.232	65.219
- Ośrodki czasowe bez kwater pryw.	374	2.104	36.267	325	1.634	35.176
- Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	-	-	-	24	-	3.036
- Obiekty lecznictwa uzdrowiskowego wykorzystywane dla potrzeb czas.	-	-	-	32	495	7.947
- Domy pracy twórczej	1	-	38	1	63	8
- Kwatery prywatne wykorzystywane na cele czasów	x	255	15.589	x	-	17.366
- Inne obiekty wykorzystywane na cele czasów	20	128	3.748	13	40	1.397
- Obiekty noclegowe wyłącznie do wypoczynku świątecznego	-	-	-	7	-	289
III. Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego /łóżka/	.	4.167	.	.	2.804	.

Źródło: Materiały Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Koszalinie.

Udzielone noclegi w obiektach turystycznych

i wczasowo - wypoczynkowych w województwie koszalińskim w latach 1971-1985
/bez obiektów kolonijnych i wojskowych domów wypoczynkowych/ Tablica 13

Rodzaje obiektów	l a t a				
	1971	1975	1980	1982	1985
I. Obiekty turystyczne - razem:	441.169	720.528	1.110.200	838.200	907.977
- hotele	276.090	303.356	243.300	198.400	210.765
- motele i zajazdy	-	-	4.300	-	-
- domy wycieczkowe	41.122	53.733	167.800	121.300	150.352
- pensjonaty i inne obiekty wykorzystywane dla turystów	-	-	73.400	70.700	32.592
- schroniska	14.201	5.832	-	-	-
- schroniska młodzieżowe	23.875	31.700	37.400	25.300	31.973
- campingi turystyczne	50.026	68.016	313.900	274.200	366.646
- pola biwakowe	19.794	230.689	110.700	66.900	73.647
- pokoje gościnne dla turystów	16.061	27.382	154.400	81.400	42.002
II. Obiekty wczasowo-wypoczynkowe-razem:	3.080.800	5.091.200	5.742.000	4.224.500	5.330.400
- ośrodki wczasowe bez kwater pryw.	2.493.900	4.310.500	3.352.700	2.775.000	3.002.300
- ośrodki szkoleniowo- wypoczynkowe	.	.	173.900	200.300	252.200
- obiekty lecznictwa uzdrowiskowego	.	.	481.700	647.500	736.300
- domy pracy twórczej	2.700	3.100	13.900	8.700	12.400
- kwatery prywatne wykorzystywane na cele wczasów	496.800	1.295.200	1.666.900	1.020.500	1.255.600
- inne obiekty wykorzystywane na cele wczasów	87.400	382.400	57.200	65.500	62.100
- obiekty noclegowe wyłącznie do wypoczynku świątecznego	.	.	1.700	7.000	9.500

Źródło: Materiały Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Koszalinie

charakter: w miejsce pól biwakowych, których liczba zmalała - powstały campingi i schroniska młodzieżowe.

Hotelami bądź pensjonatami /zajazdami/ dysponują miasta: Koszalin, Kołobrzeg, Białogard, Biały Bór, Darłowo, Połczyn Zdrój, Czapli-
nek i Złocieniec oraz wsie: Dźwirzyno, i Mielno przy czym jedy-
nie hotel "Solny" w Kołobrzegu posiada kategorię I.

Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego posiadają wprawdzie
zaledwie 3,5 % wszystkich miejsc noclegowych lecz ich ranga
i znaczenie są o wiele wyższe. Wynika to zarówno z prowadzonej
tam działalności profilaktyczno - leczniczej i fachowo ukierun-
kowanego wypoczynku kuracjuszy, jak i konsekwencji prawnych dla
gospodarki przestrzennej wynikających z uznania miejscowości
za uzdrowisko.

Status uzdrowiska w województwie koszalińskim posiadają:
Połczyn Zdrój, Kołobrzeg i Dźwirzyno. Poza tym działalność
o charakterze sanatoryjnym prowadzona jest także w Mielnie
i Ustroniu Morskim.

Uzdrowisko w Połczynie Zdroju dysponujące wysokiej jako-
ści złożami borowiny specjalizuje się w leczeniu schorzeń na-
rządów ruchu, reumatycznych, neurologicznych i kobiecych oraz
w rehabilitacji pourazowej i leczeniu chorób vibracyjnych.
Baza zabiegowa zlokalizowana jest w poszczególnych obiektach
sanatoryjnych. Stosuje się wysoki wskaźnik zabiegów leczeni-
czych, wynoszący średnio ponad trzy zabiegi dziennie na jednego
kuracjusza. Uzdrowisko jest stosunkowo dobrze wyposażone w urzą-
dzenia diagnostyczne, gabinety fizykoterapii i sale gimnastyczne.
Brak jest natomiast gajalni wód mineralnych oraz boisk do gier
ruchowych na wolnym powietrzu. Stan techniczny obiektów sa-
natoryjnych jest zły.

Profil leczniczy Kołobrzegu, Dźwirzyna i Ustronia Morskiego obejmuje leczenie schorzeń: dróg oddechowych, narządów krążenia, narządów ruchu, reumatycznych oraz zaburzeń wewnętrznego wydzielania / w tym głównie cukrzycy i otyłości/. Znajduje się tu również jedyny w Polsce w obrębie działania klimatu morskiego ośrodek leczenia dzieci, głównie schorzeń dróg oddechowych i dermatologicznych chorób wieku dziecięcego. Zabiegi lecznicze dla kuracjuszy w Kołobrzegu, Dźwirzynie, a także z innych pobliskich miejscowości turystycznych wykonują: dwa nowe uzdrowiskowe zakłady przyrodolecznicze w Kołobrzegu oraz oddziały zabiegowe w poszczególnych sanatoriach zakładowych. Dzienny wskaźnik zabiegów na jednego kuracjusza wynosi 2,2.

W Miolnie leczenie sanatoryjne polega głównie na gimnastyce usprawnieniowej narządów ruchu.

Od szeregu lat upowszechniła się praktyka podnajmowania na okres letni kwater prywatnych.

Najczęściej podnajmującymi są właściciele domków jednorodzinnych, przy czym niektórzy z nich prowadzą kilkupokojowe pensjonaty. Dość często, zwłaszcza w Kołobrzegu, podnajmowane są także części mieszkań kwaterunkowych.

W całości ruchu turystycznego znaczna część czyniek dzieci i młodzieży. Dla potrzeb kolonii i obozów młodzieżowych wykorzystywane są przede wszystkim internaty i budynki szkolne, a także namioty.

Liczba tego rodzaju miejsc noclegowych w województwie, doraźnie organizowanych i nie uwzględnianych w sprawozdawczości statystycznej, określana jest przez Kuratorium Oświaty i Wychowania Urzędu Wojewódzkiego w Kołobrzegu na około 30 tysięcy.

Jak wynika z materiałów Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Koszalinie turystyczna baza noclegowa znajduje się przede wszystkim na wybrzeżu. W miejscowościach nadmorskich w 1985 roku znajdowało się aż 93,3 % wszystkich miejsc w obiektach wczasowych i 61,3 % miejsc w ogólnodostępnych obiektach turystycznych. Głównymi ośrodkami koncentrującymi turystyczną bazę noclegową nad morzem są następujące miejscowości: Kołobrzeg, Mielno, Ustronie Morskie, Dźwirzyno, Darłowo, Dąbki, Łazy i Sarbinowo. Na pozostałym obszarze większe skupiska bazy noclegowej występowały: w Czaplinku, Szczecinku, Barwicach, Drawsku Pomorskim, Złocięcu, Połczynie Zdroju i Byszynie koło Białogardu.

Warto przy tej okazji odnotować, że w 1985 roku w ogóle nie posiadały obiektów noclegowych dla potrzeb turystyki miasta: Barwice, Bobolice, Karlino i Polanów oraz 13 gmin.

Ogólna liczba miejsc noclegowych w obiektach turystycznych, wczasowo - wypoczynkowych oraz w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego, w latach 1975 - 1985 wzrosła o 12,1 %. Obserwuje się całkowite zahamowanie wzrostu, a nawet zmniejszenie liczby miejsc w obiektach typowo wczasowych przy jednoczesnym rozwoju budownictwa "ośrodków szkoleniowo - wypoczynkowych" oraz "obiektów lecznictwa sanatoryjnego okresowo wykorzystywanych na potrzeby wczasów". Do użytkowania całorocznego przystosowane jest zaledwie 8,6 % całej bazy recepcyjnej turystyki, a w przypadku ośrodków wczasowych jedynie 3,3 %.

Poza zakwaterowaniem równie duże znaczenie dla turystów mają możliwości żywieniowe. Funkcje te spełniają:

- zakłady i punkty gastronomiczne /restauracje, bary, jed...

Obiekty turystyczne i wczasowe oraz ich wykorzystanie w 1984 roku

Miasta /m/ Gminy /gm/	Turystyczne		Wczasowe		Razem turystyczne		w tym całoroczne miejsc noclegowe	Liczba osób korzystających z nocleg.	Liczba noclegów
	Obiekty	miejsc noclegowe	Obiekty	miejsc noclegowe	Obiekty	miejsc noclegowe			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ogółem	92	10.299	397	63.597	489	173.896	4.452	1559.657	6.153.884
Obszary turystyczne w strefie nadmorskiej									
Kołobrzeg m.	9	2.254	54	15.947	63	18.201	999	143.491	1.551.376
Kołobrzeg gm.	6	1.197	37	7.433	43	8.630	734	57.679	788.883
Ustronie M. gm.	2	530	89	10.695	91	11.225	273	73.086	933.075
Mielno gm.	8	899	107	14.940	115	15.839	431	100.268	1.288.884
Darłowo m.	4	472	25	5.599	29	6.071	123	40.231	507.438
Darłowo gm.	3	387	21	4.637	24	5.024	530	36.566	464.582
Koszalin m.	6	402	-	-	6	402	277	26.566	70.424
Będzino gm.	1	56	1	60	2	116	56	5.120	12.140
Sianów m.	1	35	-	-	1	35	35	1.054	5.206
Sianów gm.	2	49	-	20	2	69	-	898	2.517
Razem	42	6.281	334	59.331	376	65.612	3.458	1484.959	5.624.525
Obszary turystyczne w pasie jezior									
Czaplinek m.	3	195	4	638	7	833	25	5.047	59.153
Czaplinek gm.	3	298	9	902	12	1.200	-	6.647	79.813
Szczecinek m.	5	358	-	-	5	358	225	12.656	36.156
Szczecinek gm.	-	-	4	144	4	144	-	1.283	12.001
Połczyn Z.m.	3	309	3	253	6	562	263	7.364	58.303

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Połczyn Z. gm.	1	47	-	-	1	47	-	797	1.879
Złocieniec m.	5	300	1	32	6	332	55	4.434	22.802
Złocieniec gm.	1	264	6	523	7	787	-	4.220	44.961
Drawsko P.m.	5	193	-	-	5	193	68	1.559	9.106
Drawsko P.gm.	1	50	6	353	7	403	-	3.262	18.164
Ostrowice gm.	-	-	1	25	1	25	-	112	1.492
Silnowo gm.	2	44	5	230	7	274	-	1.839	15.991
Biały Bór m.	4	270	1	96	5	366	66	2.873	16.818
Biały Bór gm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bobolice m.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bobolice gm.	-	-	5	340	5	340	-	1.563	20.497
Polanów m.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Polanów gm.	2	44	2	73	4	117	-	1.004	5.660
Kalisz P. m.	2	221	-	18	2	239	71	1.564	12.682
Kalisz P. gm.	-	-	1	30	1	30	-	203	2.842
Wierzchowo gm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sławoborze gm.	1	25	-	-	1	25	-	911	911
Manowo gm.	1	340	5	255	6	595	-	2.900	25.090
Rabino gm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Świdwin m.	4	435	2	37	6	472	80	3.615	24.143
Świdwin gm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brzeźno gm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barwice m.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barwice gm.	-	-	1	130	1	130	-	872	11.412
Razem	3	3.393	56	4.079	99	7.472	853	64.725	479.881

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Pozostałe obszary województwa /słabo atrakcyjne dla turystyki/								
Siemyśl gm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rymań gm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gościno gm.	2	93	2	85	4	178	-	1.516	7.880
Białogard m.	3	130	-	-	3	130	80	5.589	17.604
Białogard gm.	1	352	3	22	4	374	61	1.567	15.018
Karlino m.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karlino gm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dygowo gm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tychowo gm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grzmięca gm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Biesiekierz gm.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Świeszyno	1	50	2	80	3	130	-	1.301	8.976
Malechowo	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Razem	7	625	7	187	14	812	141	9.973	49.478

Uwagi: 1.W kolumnie "obiekty turystyczne" ujęto: hotele, pensjonaty, zajazdy, domy wycieczkowe, kempingi, zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych, pola biwakowe i schroniska młodzieżowe.

2.W kolumnie "obiekty czasowe" ujęto ośrodki czasowe bez kwater prywatnych, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, oraz obiekty lecznictwa uzdrowiskowego i inne obiekty wykorzystywane na potrzeby czasów.

3.Liczba korzystających z noclegów i udzielonych noclegów dotyczy obiektów turystycznych i wypoczynkowych razem oraz obejmuje także pokoje gościnne i kwatery prywatne za okres

I - IX. 1984

Źródło: Materiały WUS Koszalinie

- nie, kawiarnie, herbaciarnie, piwiarnie, smaźalnie, bufety itp./;
- stołówki ośrodków wypoczynkowych i sanatoriów;
 - sklepy i punkty sprzedaży detalicznej artykułów żywnościowych.

W dniu 31.XII.1985 roku na terenie województwa koszalińskiego były 643 zakłady i stałe punkty gastronomiczne z czego 283 należało do jednostek gospodarki uspołecznionej i 360 do osób prywatnych.

Na jedno miejsce konsumenckie w zakładach gastronomicznych przypada 24 mieszkańców. Przeważały małe lokale kategorii III i IV. Udział lokali kategorii I-szej wynosi zaledwie 1,9 %, a kategorii II-giej nieco powyżej 12 %.

Na ogół ośrodki wypoczynkowe i sanatoria posiadają własne zaplecze żywienia podstawowego. Zasada ta nie zawsze jest przestrzegana, zwłaszcza przez mniejsze ośrodki czasowe zakładów pracy. W tym przypadku czasowicze korzystają ze stołówek innych sąsiednich ośrodków lub też stołują się w zakładach gastronomicznych. Szacuje się, że ośrodki czasowe, kolonie i obozy letnie - w 90 przypadkach na 100 posiadają własne stołówki.

Część turystów zwłaszcza podróżujących samochodami, motocyklami i "autostopem", przeważającą część posiłków sporządza sobie we własnym zakresie. Z tych względów nieodzownym elementem zagospodarowania turystycznego są punkty sprzedaży detalicznej artykułów żywnościowych. W roku 1985 w województwie koszalińskim istniało 630 uspołecznionych sklepów z artykułami żywnościowymi i 603 sklepy z towarami różnymi, w których między innymi można było zakupić artykuły żywnościowe.

Najliczniejszą grupę stanowiły sklepy małe zatrudniające średnio po trzy osoby i posiadające powierzchnię użytkową przeciętnie po około 91 m².

Zakłady gastronomiczne

stan w dniu 31.XII.

Tablica 15

Wyszczególnienie	1970	1975	1980	1985
Ogółem I + II	225	399	523	643
I. Zakłady uspołecznione	189	291	327	283
w tym sezonowe	.	90	94	85
miasta	140	187	219	189
wieś	49	104	108	94
w tym prowadzone na zasadach umowy agencyjnej	-	-	194	122
Miejsca konsumenckie	16.127	19.429	22.695	20.601
w tym sezonowe	.	5.372	6.428	5.967
miasta	.	12.791	15.570	13.503
wieś	.	6.638	7.125	7.093
w tym w zakładach prowadzonych na zasadach umowy agencyjnej	-	-	9.488	6.935
II. Zakłady nie uspołecznione	36	108	196	360
III. Liczba ludności na 1 zakład gastronomiczny	1.798	1.090	884	762

Źródło: Materiały Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Koszalinie

Podobnie jak baza noclegowa, również baza żywieniowa /zwłaszcza o charakterze sezonowym/ skoncentrowana jest w pa- sie wybrzeża Bałtyku. Zarówno zakłady gastronomiczne jak i punkty sprzedaży detalicznej o charakterze stałym są rozmiesz- czone bardziej równomiernie na obszarze całego województwa.

W zakres zagospodarowania turystycznego wchodzi również b a z a t o w a r z y s z ą c a. Są to urządzenia i obiekty umożliwiające turystom korzystanie:

- z walorów turystycznych danego terenu,
- z atrakcyjnych rozrywek,
- z usług takich, jak: kosmetyczno-fryzjerskie, naprawa obuwia, odzieży i sprzętu turystycznego, pralnicze i motoryzacyjne,
- informacji i obsk... biur podróży.

Tablica 16

Stan niektórych placówek usługowych w województwie koszalińskim
w 1935 roku

Rodzaj usług	Liczba placówek usługowych		
	jednostek	rzemiosła	razem
	gospodarki		
	uspołeczni-		
	onej		
- turystyczne	70	98	168
- związane z wypoczynkiem	36	11	47
- motoryzacyjne	53	145	198
- fotograficzne	21	57	78
- fryzjersko-kosmetyczne	21		
- pralnicze	21	2	23
- krawieckie	66	187	253
- obuwnicze	19	60	79
- radiowo-telewizyjne	53	44	97
- naprawy sprzętu gospodarstwa			
domowego	36	6	42
- stacje benzynowe	27	-	27
- parkingi	7	-	7

Źródło: Dane z Księgi Handlu i Usług Urzędu Wojewódzkiego
w Koszalinie

Głównym zainteresowaniem turystów przyjeżdżających na teren województwa koszalińskiego jest możliwość wypoczywania nad morzem, rzadziej nad jeziorami. Powszechnie uważa się, że ten rodzaj turystyki nie wymaga zbyt wielkich przystosowań walorów turystycznych poza ewentualną budową sanitariatów, pomostów i przystani oraz zapewnieniem ratowników.

W województwie koszalińskim kąpieliska strzeżone i przystanie wodne o różnym standardzie istnieją w zasadzie we wszystkich nadwodnych ośrodkach koncentracji ruchu turystycznego. Poza tym urządzone są boiska sportowe, ścieżki zdrowia i terony spacerowe, które z reguły służą jednocześnie turystom i stałym mieszkańcom poszczególnych miejscowości.

Na podobnych zasadach organizowana jest działalność rozrywkowa /koncerty, występy estradowe, dancingi itp./ którą prowadzą placówki kultury, kluby "Ruchu" i lokale gastronomiczne zwłaszcza reprezentujące wyższy standard. Poza tym większe ośrodki wypoczynkowe i sanatoryjne organizują wieczorki taneczne połączone niekiedy z występami artystów estradowych.

Usługi motoryzacyjne poza stacjami obsługi i warsztatami rzemieślniczymi świadczyło również .. samochodów pomocy drogowej, które w okresie wzmożonego ruchu patrolowały najbardziej uczęszczane odcinki dróg. Większość stacji obsługi należąca do PP "Polmozbyt" pracowało w sezonie w układzie dwuzmianowym /od 6⁰⁰ - 22⁰⁰/, a 4 stacje były czynne przez całą dobę.

R o z d z i a ł IV.

Wpływ turystyki na rozwój społeczno gospodarczy województwa

1. Rola turystyki i jej powiązania w strukturze gospodarczej województwa koszalińskiego

W oparciu o naturalne i ukształtowane pracą ludzką predyspozycje województwa wykrystalizował się pogląd na kierunki jego dalszego rozwoju oraz funkcje jakie ma spełniać w przyszłości. Podczas wspólnych obrad Komitetu Wojewódzkiego PZPR i Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie w dniu 15 lipca 1974 roku, nie precyzując wielkości i tempa rozwoju ustalono, że podstawowymi, wiodącymi działami gospodarki powinny być:

- nowoczesne, wielotowarowe, uprzemysłowione rolnictwo przy wysokim stopniu przetwórstwa i uszlachetnienia surowców rolnych,
- leśnictwo i wiążący się z nim przemysł drzewny,
- gałęzie przemysłu nieuciążliwe dla środowiska naturalnego / głównie przemysł elektroniczny, elektrotechniczny oraz maszynowy/,
- gospodarka morską,
- obsługa ruchu turystycznego oraz działalność uzdrowiskowa.

Ustalenia te odnosiły się do województwa w ówczesnych jego granicach, przed zmianami w podziale administracyjnym wprowadzonymi w 1975 roku.

Po zmianie podziału administracyjnego w 1975 roku, w zasadzie podtrzymano te kierunki działania, z tym, że z czasem uznano za konieczne dokonanie pewnych modyfikacji. Formalny wyraz

znalazło to w uchwale Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie z dnia 1 kwietnia 1987 roku ustalającej "Założenia planu regionalnego zagospodarowania przestrzennego województwa koszalińskiego na lata 1986 - 2000 - 2020". Mianowicie w dokumencie tym zmieniono kolejność, a tym samym znaczenie poszczególnych funkcji jakie województwo ma pełnić. Mianowicie określono je następująco:

- rolnictwo i bazująca na nim gospodarka żywnościowa,
- leśnictwo wraz z przemysłem drzewnym,
- turystyka i lecznictwo uzdrowiskowe,
- gospodarka morska
- pozostałe gałęzie przemysłu.

Przede wszystkim wyeksponowano wagę turystyki, która znalazła się na trzecim miejscu, przed gospodarką morską i gałęziami przemysłu nie bazującymi na surowcach rolnych i leśnych.

W obydwu dokumentach bezsprzeczny priorytet przyznano rolnictwu i wiążącemu się z nim przetwórstwu przemysłowemu. Zadecydowały o tym zarówno potrzeby kraju i chęć udziału w rozwiązywaniu występującego deficytu żywności, jak również wzrastająca atrakcyjność pracy w rolnictwie, zwłaszcza w gospodarstwach uspołecznionych, które w województwie dominują.

Dość powszechny jest pogląd, że z powołaniem się przede wszystkim /ale nie tylko/ na doświadczenie wsi podkarpackich, iż rozwój turystyki wyraźnie aktywizuje rolnictwo, sprzyja podnoszeniu jego produktywności. W przypadku województwa koszalińskiego trudno dopatrzeć się tak pozytywnego wpływu ruchu turystycznego na rolnictwo. Szczyt turystyczny przypada na okres intensywnej pracy w rolnictwie, nie jest to więc szansa dla mieszkańców wsi na dodatkowe zajęcie i atrakcyjny zarobek.

Nie wydaje się także aby turystyka oddziaływała w sposób pozytywny na rozmiary i strukturę produkcji rolnej.

Wszystko przemawia za tym, że w województwie koszalińskim o strukturze upraw decydują warunki przyrodniczo - glebowe i wynikająca stąd "wierność plonowania roślin" oraz pozostające w dyspozycji zasoby siły roboczej, natomiast wpływ innych czynników jak dotąd jest mały.

Pojawienie się turystyki jako nowego rynku zbytu tylko w niewielkim stopniu stymuluje rozwój produkcji rolnej. Rolnik indywidualny mając w perspektywie możliwość uzyskania wyższej emerytury w zależności od wartości artykułów dostarczonych do uspołecznionej sieci skupu, zainteresowany jest przede wszystkim sprzedażą wyprodukowanych przez siebie płodów rolnych do tych właśnie jednostek, a nie ośrodkom wypoczynkowym, czy też bezpośrednio wczasowiczom.

Brak jest również podstaw do odnotowania wzrostu produkcji rolnej w małych gospodarstwach prowadzonych przez tak zwanych "chłopo - robotników" łączących pracę w rolnictwie z obsługą ruchu turystycznego. Na obszarze województwa koszalińskiego potwierdza się stwierdzenie F. Tomczaka, chociaż wysunięte w innych okolicznościach, że "... intensywne obszary rolnicze nie powstają tam, gdzie istnieje znaczna liczba chłopów - robotników, gospodarstwa chłopsko - robotnicze bowiem nie prowadzą intensywnej gospodarki rolnej. Intensywne rolnictwo ... powstaje tam gdzie następuje szybka deklaracja: gospodarstwo rolnicze czy praca poza rolnictwem".^{21/}

Jeszcze w mniejszym stopniu pobudza turystyka wzrost produkcji rolnej w gospodarstwach uspołeczniionych. Programowanie ich produkcji odbywa się w zasadzie bez jakiejkolwiek

kolwiek związku z potrzebami miejscowego rynku turystycznego. Występują przy tym nierzadko interesy wyraźnie przeciwstawne. Jak chociażby w przypadku wspomnianych już szczytów zatrudnienia, czy lokalizacji dużych ferm hodowlanych, które powinny posiadać odpowiednie strefy ochronne, tak ze względu na ich uciążliwość dla środowiska jak i konieczność zachowania warunków zapobiegających przenoszeniu chorób inwentarza żywego. Można śmiało zażyzykować stwierdzenie, że symbioza turystyki i uspołecznionego gospodarstwa rolnego w jednej miejscowości jest utrudniona i nie zawsze możliwa. Podstawowe związki między nowoczesnym, wysoko uprzemysłowionym rolnictwem / na jakie nastawia się województwo koszalińskie / i turystyką sprowadzają się do konieczności uwzględniania się nawzajem w zagospodarowaniu przestrzennym i dokonania jednoznacznego rozdziału strefy zainteresowań.

Znacznie więcej elementów spójnych istnieje między turystyką i preferowanym przez województwo w drugiej kolejności, rozwojem leśnictwa. Zalesianie nieużytków rolnych i powiększanie w ten sposób powierzchni leśnej zmierza przede wszystkim do racjonalnego wykorzystania nieprzydatnej rolniczo ziemi oraz zapewnienie w pożądanym rozmiarach produkcji surowców drzewnych. Jednocześnie ma to pozytywny wpływ na kształtowanie środowiska przyrodniczego; powstają korzystniejsze warunki łowiectwa, zbierania grzybów i jagód oraz uprawiania szeroko pojmowanej rekreacji.

Praca zarówno w leśnictwie jak i przemyśle drzewnym absorbuje głównie męską siłę roboczą, nie stanowi więc poważniejszej konkurencji dla zatrudniania w turystyce. Nie oznacza to bynajmniej, iż nie występują jakiegokolwiek kolizje między gospodarką leśną i turystyką. Tak nie jest. Na przykład w lasach

o większym natężeniu ruchu turystycznego istnieje konieczność prowadzenia wyrębu "rębnią smugową" o szerokości pasa 15-30 m na powierzchni do 2 ha. Uniemożliwia to stosowanie ciężkiego sprzętu do pozyskiwania i transportu drewna, a tym samym wzrasta pracochłonność tych uciążliwych czynności.

Masowy napływ turystów zwiększa zagrożenie pożarowe w lasach i niebezpieczeństwo ich poszycia. Tym niepożądanym zjawiskom próbuje się przeciwstawiać poprzez wprowadzenie zakazu wjazdu pojazdów mechanicznych do lasu oraz odpowiednie jego zagospodarowanie poprzez urządzenie miejsc postoju pojazdów przy drogach publicznych, parkingów śródlasnych i pól biwakowych.

Nadmorskie położenie oraz istnienie rezerw w portach: Kołobrzegu i Darłowa sprawiło, że przy wyznaczaniu kierunków rozwoju województwa wskazano również na potrzebę rozwijania gospodarki morskiej. Efektem dotychczasowych poczynąń w tym zakresie jest utworzenie z początkiem 1976 roku przedsiębiorstwa armatorskiego Polska Żegluga Bałtycka w Kołobrzegu, prowadzącego przewozy drogą morską w oparciu o przystanie promowe w Świnoujściu i w Gdańsku oraz o porty Środkowego Wybrzeża /Kołobrzeg, Darłowo, Ustka/ wyraźnie je aktywizując gospodarczo. nie uległy natomiast zmianie nikłe związki miejscowego przemysłu z przemysłem stoczniowym. Na skutek spadku wydajności łowisk nie został zrealizowany także zamierzony wzrost połowów morskich.

Gospodarka morska, a zwłaszcza praca portów i połowy przybrzeżne na morzu mają niewątpliwy wpływ na atrakcyjność turystyczną regionu, dodaje mu swoistego kolorytu chociaż może stanowić element uciążliwy dla środowiska przyrodniczego. Miejsca pracy w gospodarce morskiej, z wyjątkiem przetwórstwa rybnego, nie konkurują z zatrudnieniem w turystyce.

Powiązania turystyki z pozostałymi przemysłami rozwijanymi w województwie koszalińskim - są znikome. Można jedynie zauważyć pewną rywalizację na rynku pracy między turystyką, a takimi przemysłami zatrudniającymi głównie kobiety, jak: elektroniczny i odzieżowy.

W obsłudze ruchu turystycznego uczestniczą różne działy gospodarki narodowej, a zwłaszcza: handel, transport, łączność, ochrona zdrowia, kultura i sztuka oraz kultura fizyczna.

W latach 1975 - 1985 zatrudnienie w tych działach wzrosło o 34% przy czym ich udział w strukturze zatrudnienia ogółem w województwie wykazuje tendencję rosnącą. Można domniemywać, że zwiększenie ^{usług turystycznych} ~~siędołczych~~ turystów w jakimś stopniu spowodowało wzrost zatrudnienia we wspomnianych działach gospodarki.

Sezonowy charakter turystyki w województwie stwarza konieczność przystosowania pracy szeregu jednostek gospodarczych i instytucji do rytmu wyznaczonego natężeniem ruchu turystycznego. Dotyczy to nie tylko wyspecjalizowanych organizatorów turystyki, ale również sprzedaży detalicznej, gastronomii, komunikacji, placówek rozrywkowych, usług motoryzacyjnych i innych. Stwarza to potrzebę dysponowania przez wspomniane jednostki odpowiednimi rezerwami lokalowymi, materiałowymi i kadrowymi, które można uruchamiać w miarę narastania ruchu. Dotyczy to przede wszystkim większej wydolności kuchni, budowy tarasów oraz placów pozwalających na dodatkowe organizowanie sprzedaży detalicznej i gastronomicznej.

Na obniżenie kosztów społecznych ponoszonych w związku z sezonową obsługą ruchu turystycznego wpływa także budowanie obiektów wielofunkcyjnych, o odmiennym znaczeniu w okresie letnim i poza sezonem turystycznym. Wymoga je spełniają: inter-

naty, ośrodki szkoleniowe, domy studenckie, obiekty sanatoryjno - wypoczynkowe itp.

W poszczególnych miejscowościach udział bazy recepcyjnej przystosowanej do działalności całorocznej jest niewielki. Nie stwarza to dostatecznych przesłanek ekonomicznych do funkcjonowania usług turystycznych przez cały rok, tym więcej, że turyści niezbyt chętnie przyjeżdżają po sezonie na wypoczynek.

J.Giezgała powołując się na K.Krapfa oraz spostrzeżenia A. Lösha stwierdza, ^{dy} że miejsca na których rozwija się turystyka przedstawiają na ogół słabe walory lokalizacyjne dla produkcji materialnej, a zatem i wytwarzanie usług turystycznych nie jest najczęściej konkurencyjne z wytwarzaniem produkcji materialnej.

W przypadku województwa koszalińskiego niestety takie zjawiska konkurencyjności dość często występują. Tak na przykład najbardziej atrakcyjne dla turystyki tereny nadmorskie, charakteryzują się wysoką przydatnością dla potrzeb rolnictwa, zaś miejsca o słabych walorach dla potrzeb produkcji materialnej, jak dotąd na potrzeby turystyki wykorzystywane są tylko w niewielkim zakresie.

2. Wpływ turystyki na gospodarkę przestrzenną koszalińskim

W strategii społeczno - gospodarczego rozwoju kraju wzrasta znaczenie szeroko pojmowanej gospodarki przestrzennej. Wielostronna działalność ludzka stwarza konieczność wznoszenia budynków mieszkalnych, produkcyjnych i usługowych, budowania dróg komunikacyjnych, zbiorników wodnych, placów sportowych i wielu innych trwałych obiektów, które stanowią o przestrzen-

nym kształcie poszczególnych miejscowości i regionów, oddziaływują bezpośrednio lub pośrednio na warunki życia człowieka.

Niewątpliwy wpływ na zagospodarowanie przestrzenne rozumiane jako wykorzystanie określonego obszaru dla rozmieszczenia majątku trwałego - posiada również działalność związana z obsługą ruchu turystycznego. Uwzględniając potrzeby turystów w województwie koszalińskim, zbudowano liczne ośrodki wypoczynkowe i zakłady gastronomiczne, drogi i parkingi, baseny kąpielowe i zakłady przyrodolecznicze, place gier i zabaw oraz szereg innych obiektów i urządzeń o podobnym charakterze. Dzięki turystyce nadmorskie miasta Kołobrzeg i Darłowo oraz małe miejscowości nadmorskie /Dźwirzyno, Ustronie Morskie, Sianożęty, Sarbinowo, Chłopy, Mielno, Unieście, Łazy, Dąbki/ a także Czaplinek i inne miejscowości na Pojezierzu - zyskały nowy, kształt przestrzenny oraz bodziec rozwoju.

Szczególnie wysokie rozmiary inwestowania w bazę turystyczną na obszarze województwa koszalińskiego notuje się po 1970 roku. Rychło wyłoniły się jednak poważne trudności w funkcjonowaniu miejscowości turystycznych z uwagi na braki wody pitnej oraz kłopoty z odprowadzaniem ścieków. W związku z tym Wojewoda Koszaliński w maju 1974 roku wstrzymał okresowanie nowych decyzji lokalizacyjnych na obiekty czasowe i sanatoryjne na wybrzeżu.

Trzeba przy tym stwierdzić, że budownictwo turystyczne w województwie cechowała duża żywiołowość i spontaniczność, przez wiele lat praktycznie nie kontrolowana.

Przyczyn tego stanu należy upatrywać:

- w braku w odpowiednim czasie planów zagospodarowania przestrzennego miejscowości i szlaków turystycznych,

- w niedostatecznym potencjale wykonawczym przedsiębiorstw budowlanych,
- w rozproszeniu działalności inwestycyjnej,
- w nieprzestrzeganiu przez inwestorów dyscypliny na etapie realizacji inwestycji,
- w słabym egzekwowaniu ustaleń urbanistycznych przez służbę nadzoru budowlanego.

W latach kiedy Koszalińskie jako teren turystyczny było mało znane, każdy nowy ośrodek wypoczynkowy był czynnikiem aktywizacji gospodarczej terenu, sprzyjał stabilizacji ludności. Nic więc dziwnego, że w tym czasie przydzielano działki budowlane i lokalizowano ośrodki zakładów pracy zgodnie z zasadą: "mój klient mój pan". Tym samym z reguły nie władza budowlana, lecz sam inwestor określał warunki na jakich będzie realizował budowę ośrodka wypoczynkowego, przy czym bardzo rzadko uwzględniał on w należyтым stopniu potrzeby ogólnoośiedlowe.

Opracowana przez urbanistów jeszcze w 1962 roku koncepcja zagospodarowania przestrzennego Wybrzeża Bałtyku i wykonane w latach późniejszych plany ogólne miejscowości turystycznych, dawały już pewną podstawę do prowadzenia racjonalnej polityki przestrzennej.

Jednakże - jak stwierdza to W. Wojciechowski "... po wydanu pozwolenia na budowę służba architektoniczno - budowlana traciła z reguły możliwość aktywnego wpływu na zgodność realizacji z założeniami. Decydowały tu na ogół znane przyczyny obiektywne /choć często nadużywane jako preteksty/, powodujące realizacje zastępcze, z reguły prowizoryczne lub przynajmniej znacznie zubożone w zakresie i formie".^{52/}

Jak relacjonowała B. Skibińska spostrzeżenia z konferencji w Kołobrzegu w sprawie budownictwa turystycznego - "Nacisk na szybki przyrost miejsc noclegowych sprawił, że część wybudowanych ośrodków ma braki techniczne i funkcjonalne, przejawiające się w słabym rozwoju bazy żywieniowej, braku podstawowych urządzeń sanitarnych oraz wysokich kosztach eksploatacji i konserwacji".^{25/}

Terenowe rozmieszczenie bazy noclegowej uzależnione jest przede wszystkim od występowania korzystnych walorów przyrodniczych, pośród których szczególnie ceniona jest bliskość wód otwartych /morze, jezioro, rzeka/ pozwalających na uprawianie kąpieli i plażowanie.

W praktyce duży wpływ na wybór lokalizacji mają również takie czynniki, jak dostępność komunikacyjna, możliwość dostarczenia wody pitnej, ciepła, energii elektrycznej i odprowadzenia ścieków. Uwzględnia się także nośność gruntu i inne warunki terenowe rzutujące na koszty i możliwości techniczne zrealizowania budowy oraz eksploatację obiektu.

Z tych też względów istnieje dążenie do lokalizowania bazy noclegowej w jednostkach osadniczych posiadających przynajmniej podstawowe elementy infrastruktury technicznej, co niestety nie zawsze jest możliwe.

Spośród 397 obiektów czasowych, które istniały w województwie w 1984 roku - 300 zlokalizowanych było na terenach wiejskich, nierzadko w miejscowościach bardzo małych, liczących mniej niż 50 stałych mieszkańców. Ośrodki wypoczynkowe na ogół realizowane na wydzielonych, nowych działkach budowlanych lub też poprzez adaptację starych ogród rybackich bądź opuszczonych gospodarstw wiejskich. W kilku przypadkach /głównie poza brzeżem morskim/, dla budowania obiektów wypoczynkowych przystano ruiny byłych obiektów i pomieszczeń.

Standard ośrodków czasowo- wypoczynkowych i stan zagospodarowania przestrzennego miejscowości turystycznych jest bardzo zróżnicowany. Przeprowadzona w październiku 1976 roku przez specjalne zespoły lustracja wykazała, że w nadmorskim pasie rekreacyjnym, aż 188 obiektów wypoczynkowych /39,2 % wszystkich obiektów tego typu/ reprezentowało "bardzo zły stan sanitarny, zagrożenie pożarowe i szpecące otoczenie".

Do grupy tej ~~liczący~~^{wliczono} prowizoryczne domki campingowe, barakowozy i baraki - zrealizowane w większości samowolnie, bądź całkowicie niezgodnie z założonym programem i zatwierdzoną dokumentacją. Dalszych 112 obiektów zakwalifikowano do "gruntownej przebudowy", a 179 uznano jako nie wymagające działań zasadniczych, przy czym tylko w odniesieniu do siedmiu ośrodków zrezygnowano z wydania zaleceń kontrolnych w zakresie poprawy ich wyglądu i zagospodarowania.

Przyczyn tego stanu g. nie należy upatrywać w trudnościach uzyskania środków inwestycyjnych na budowę nowych, trwałych obiektów. Podejmowane rozwiązania zastępcze polegające na stawianiu pomieszczeń prowizorycznych stanowią przede wszystkim formę "wejścia w posiadanie" działki budowlanej.

Jak wynika z materiałów Wojewódzkiego Biura Planowania Przestrzennego Architektury i Nadzoru Budowlanego, aż 45 ośrodków i campingów zostało usytuowane nieprawidłowo, bezpośrednio na brzegu jezior. Niekiedy bardzo atrakcyjne tereny przywodne /jak na przykład nad jeziorami: Rosnowo, Drawskim, Komorze i innymi/ - zostały ogrodzone do linii brzegowej i zabudowane obiektami tymczasowymi.

W chwili obecnej w sprawie wszystkie miejscowości będą przedmiotem wzmożonych potrzeb z strony inwestorów zain-

sowanych budową obiektów turystycznych posiadają plany ogólne zagospodarowania przestrzennego. Plany te jednak nie zawierają wystarczających uszczegółowień odnośnie zakresu i sposobu niezbędnych przekształceń istniejącej zabudowy, kolejności realizacji względnie zasad ewentualnego etapowania budowy urządzeń ogólnoośiedlowych i innych tego typu informacji, niezwykle przydatnych dla prawidłowego skoordynowania poczynń inwestorskich.

Należy jednak zauważyć, że zakres inwestowania w obiekty turystyczne obecnie jest niewielki, między innymi z uwagi na ogólne trudności gospodarcze. W dotychczasowej praktyce opinię koordynacyjną wydawano we wstępnej fazie ubiegania się przez inwestora o zezwolenie na zlokalizowanie obiektu przy czym określała ona wymagania stawiane przez gospodarzy terenu. W tym czasie następowało niejako zderzenie się poglądów inwestora z wymaganiami władz terenowych nie tylko odnośnie architektury wznoszonego obiektu i sposobu zagospodarowania terenu, ale również w zakresie niezbędnych świadczeń na rozbudowę infrastruktury technicznej oraz ewentualnego udziału w inwestycjach wspólnych, do których najczęściej zaliczane są kotłownie, obiekty rekreacyjne, a niekiedy również obiekty żywienia zbiorowego.

Po wzajemnych uzgodnieniach podejmowano decyzję zycyjną, m.in. zawierającą obowiązki inwestora. W praktyce jednak ustalenia koordynacyjne nie zawsze przestrzegano. Tak na przykład jak podawał A. Goldmann^{36/} w trakcie opracowania planu inwestycyjnego na rok 1977 wystąpiły poważne rozbieżności między nakładami przewidywanymi w decyzjach koordynacyjnych, a potwierdzonymi przez inwestorów. I tak:

- w Kołobrzegu powinno wpłynąć 10,1 mln zł, inwestorzy potwierdzili 15,1 mln zł.

- w Mielnie powinno wpłynąć 36,7 mln zł, inwestorzy potwierdzili 4,0 mln zł,
- w Sarbinowie powinno wpłynąć 21,3 mln zł, inwestorzy potwierdzili 1,2 mln zł.

Nierespektowanie ustaleń koordynacyjnych wynikało z różnych przyczyn. Najczęściej było następstwem ograniczonych możliwości finansowych inwestorów, którzy w takiej sytuacji w pierwszej kolejności zabezpieczali pokrycie finansowe dla tych obiektów i urządzeń, które pozostawać będą w ich wyłącznej dyspozycji.

W wielu przypadkach realizacja obiektów turystycznych przesunięta została na lata następne z uwagi na brak możliwości finansowych bądź też trudności z przystąpieniem do budowy z braku wykonawców robót.

Jest bezsporne, że turystyka oddziałuje wyraźnie na strukturę przestrzenną regionu jednak ocena tego zjawiska nie jest jednoznacznie pozytywna. Proces zagospodarowania turystycznego nie zawsze przebiega w sposób prawidłowy. Częstokroć ma miejsce koncentrowanie zbyt dużej liczby turystów w jednym ośrodku ze szkodą dla środowiska naturalnego i bez zapewnienia optymalnych warunków wypoczynku.

Najbardziej odczuwanym mankamentem są jednak zaprojektowane w budowie oczyszczalni ścieków, sieci kanalizacyjnej i wysypisk śmieci. Brak tych urządzeń stanowi istotną barierę dla dalszego rozwoju budownictwa rekreacyjnego i może spowodować negatywne konsekwencje zdrowotne, w postaci masowych zachorowań, dlatego w ostatnich latach szczególną uwagę przywiązuje się do budowy urządzeń komunalnych oraz porządkowania gospodarki przestrzennej.

Przypisy

1. Rocznik statystyczny województwa koszalińskiego 1986.
WUS w Koszalinie
2. Rolnicza przestrzeń produkcyjna Polski w liczbach. Praca zbiorowa pod redakcją T.Witka. IUNG Puławy 1975 /suplement/.
3. Rocznik statystyczny 1986. GUS Warszawa, s.LXIII.
4. Materiały Wydziału Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Urzędu Wojewódzkiego w Koszalinie.
5. A.Brodniewicz: Higiena turystyki i jej znaczenie w systemie wypoczynku, odnowy sił i ochrony zdrowia ludności. w: Turystyka a odnowa biologiczna. Instytut Turystyki, Warszawa 1976, s.45.
6. W.Volz: Die Ostdeutsche Wirtschaft. H.I.Langensalza 1930, s.14-25.
7. R.Łeśko, M.Gregorczyk: Kształtowanie się komfortu klimatycznego w sezonie kąpielowym nad Polskim Bałtykiem. w: Przegląd Geofizyczny. Rocznik XIII/XXI/, 1968, z.3.
8. K.Kwiecień: Stan pogody i temperatura wody morskiej na wybrzeżu Zatoki Koszalińskiej w sezonie kąpielowym. PIHM Nr 381.
9. B.Rząd- Górnicki: Przewidywany model społeczno - gospodarczego wypoczynku nadmorskiego. Zespół Generalnego Projektanta Planu Makroregionu Nadmorskiego, 1973, s.23.
10. A.Schwichtenberg: Pojemność i chłonność turystyczna wybranych obszarów województwa koszalińskiego. KONB 1978, s.49.
11. T.Bartkowski: O atrakcyjności województwa koszalińskiego dla rekreacji. w: Badania fizjograficzne dla rekreacji nad Polską Zachodnią, t.XXVIII, seria A, PWN Warszawa-Poznań 1975, s.22.
12. Z materiałów Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. w Koszalin
13. B.Węgiełek: Obszary o walorach turystycznych. Biuletyn Informacyjny. Instytut Turystyki, Warszawa 1975, z.Nr 6-7.
14. Por.: Hinterpommern, Wirtschafts - und Kulturaufgaben eines Grenzbezirks. Stettin 1929, s.10.

15. W.Volz: op. cit., s.34 /tłumaczenie własne/.
16. G.Ringel: Die Landflucht aus Ostpommern. Lauenburg 1939.
H.2, s.33.
17. E.Z. Zdrojewski: Problematyka demograficzna Pomorza Środkowego. KONB, Koszalin 1976, s.7.
18. Rocznik Statystyczny 1986, GUS Warszawa, s.286.
19. Tamże - s.288.
20. Rocznik Statystyczny województwa koszalińskiego 1986, WUS Koszalin, s.235 oraz materiały Wydziału Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej Urzędu Wojewódzkiego w Koszalinie.
21. W.Głębocka: Uzdrowiska, ruch letniskowy i turystyka.
w: Województwo koszalińskie. Monografia geograficzno - gospodarcza. Instytut Zachodni, Poznań 1965, s.238.
22. Dr. Margulies: Die Kurorte und Seebader. w: Hinterpommern...
s.309.
23. H.Göbel: Die stadtebauliche Entwicklung von Kolberg.
Lindner - Verlag Dusseldorf, s.38 - 42,
24. Cz.Piskorski: Polanów - miasto nad górną Grabową. w: Jantarowe Szlaki. 2/200 1986, s.47.
25. J.Lindmajer: Zarys historii uzdrowiska Połczyn Zdrój /1688 - 1972/. w: Dzieje powiatu świdwińskiego. Wyd.Poznańskie 1973, s.382.
26. Materiały Zarządu Okręgu Funduszu Wczasów Pracowniczych.
w Koszalinie.
27. W.Głębocka: op.cit., s.243.
28. Materiały Wojewódzkiej Komisji Planowania Urzędu Wojewódzkiego w Koszalinie.
29. Wyliczenia własne na podstawie materiałów WUS w Koszalinie.
30. Wyliczenia własne na podstawie materiałów WUS w Koszalinie.
31. F. Tomczak: Gospodarka czynnikiem ludzkim w rejonach uprzemysłowionych. Komitet i Zakład Badań Rejonów Uprzemysłowionych. PAN, LSW, Warszawa 1967, s.210.
32. J.Gieżgała: Turystyka w gospodarce narodowej. PWE Warszawa 1977, s.162.

33. Zarządzenie nr 35/74 Wojewody Koszalińskiego z dnia 11.V. 1974 roku w sprawie kompleksowego zagospodarowania terenów turystycznych w województwie koszalińskim na lata 1975 - 1980, pkt.6.
34. W.Wojciechowski: Pas wybrzeża koszalińskiego - dotychczasowe działania, nowe koncepcje. w: Miasto nr 3/1979, s.2.
35. B.Skibińska: Konferencja w sprawie budownictwa turystycznego na wybrzeżu. w: "Ruch turystyczny. Materiały i dokumenty" z. 1/26, SGPiS, Warszawa 1968, s.96.
36. A.Goldmann: Koordynacja inwestycji turystycznych w warunkach kolejnych planów pięcioletnich bieżącego dziesięciolecia. Wojewódzka Komisja Planowania w Koszalinie, 1976, s.11.

BIBLIOTEKA IT
Archiwum
Naukowo-Badawczych